

EGO

FEBRUARI 1985



MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCH GEESTELIJKE VERZORGING IN DE KRIJGSMACHT



**'Buitenlander'
in de krijgsmacht**

Lees pagina 4/5

EGO

MAANDBLAD VAN DE DIENST
HUMANISTISCH GEESTELIJKE
VERZORGING BIJ DE KRIJGSMACHT
UITGAANDE VAN HET
HUMANISTISCH VERBOND

nr. 2-februari 1985
24e jaargang

Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistisch
Geestelijke Verzorging te Zeist.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Jan den Boer, Klazien van Brandwijk-
Wiltjer, Wim Heij (voorzitter), Wim
Reinders, Hans Schonk, Frank Spoel-
stra, Cher Turel, Paul Vonk.

Vaste medewerkers:

Ellen Broshuis, Bert Brounts, Adriaan
Bijl, Theo Carree, Anton Constandse,
Albert Greven, Karen Heij, Sietse
van der Hoek, Jan Kooijman,
Willy Lohmann, Frits Maas,
Leo van Opzeeland, Rien Robijns,
Adriaan Soeterbroek, Jan Stooft,
Frans Wermer, Hans van Wissen.

Eindredactie en vormgeving:
Frank Spoelstra

Druk:

Brouwer Offset b.v. Utrecht
Gedrukt op kringlooppapier

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Oranje Nassaulaan
71, 3708 GC Zeist. tel. 03404-14436.

Inhoud

Len Munnik	2
'Buitenlander' in de krijgsmacht	4
Gedicht/Lezers schrijven	6
Popplaten	7
Geheime oorlog in Europa	8
Places in the heart	10
Vrouwenhaat (affiche)	12
De pijp uit en toch . . .	14
Zure regen	15
Sportvrouw van het jaar	16
In memoriam Kees Zuidema	17
Rellen en gijzelingen	18
A. Paul Weber	20
Boeken/bladen/brochures	22
EGO-puzzel	23
Willy Lohmann	24

Foto voorpagina: Wim Heij

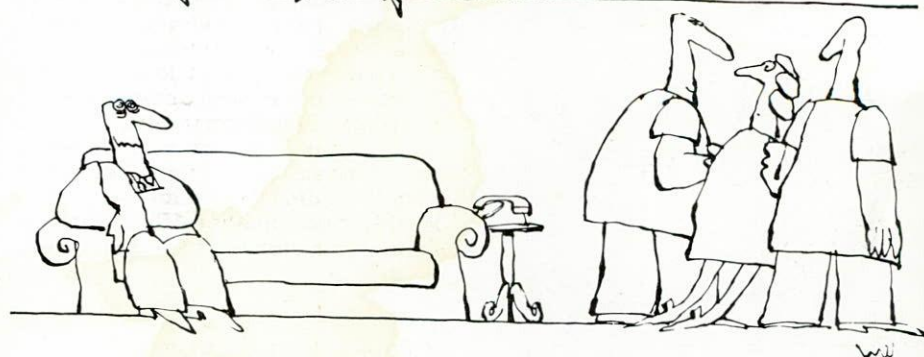
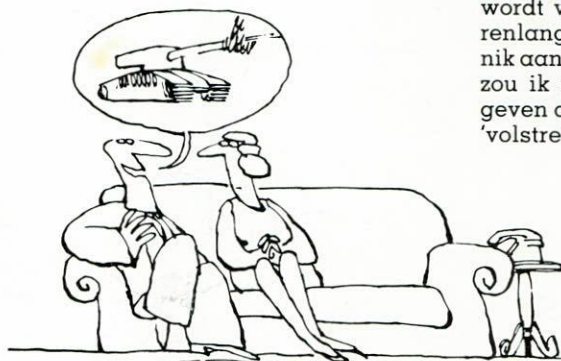
EGO: free kick

De vrouwvriendelijke humor van cartoonist Len Munnik

'De verschrikkelijke waarheid moet nu maar eens gezegd worden: Len Munnik is een man. Op zichzelf is dat natuurlijk niet zo'n vreemd verschijnsel, er zijn er tenslotte wel meer. Maar Len is een man, die in een feministisch blad tekent. Kan dat wel? Mag dat wel? Halen we daarmee onze aartsvijand niet binnen?'

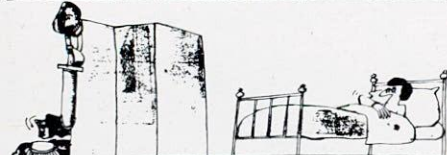
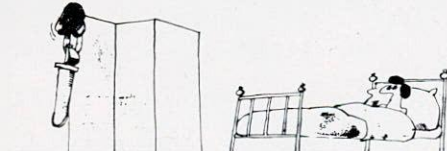
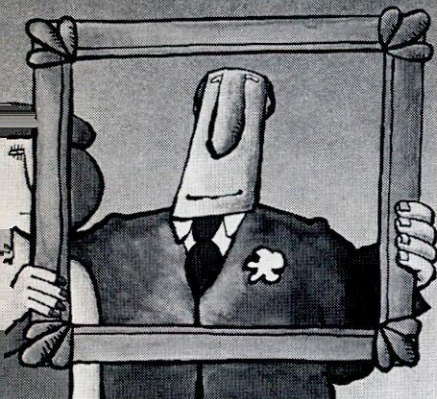
Bovenstaande tekst is afgedrukt op de achterkant van de nieuwste bundel cartoons van Len Munnik, getiteld 'HOEZO

scheef verdeeld?' Het is tevens het begin van een voorwoord van Cisca Dresselhuys, hoofdredactrice van het feministisch maandblad Opzij. Daarin wordt verder gesteld, dat de reeds jarenlange medewerking van Len Munnik aan dit blad van en voor vrouwen (al zou ik niet graag de mannen de kost geven die het ook regelmatig inzien) tot 'volstrekte tevredenheid' van de redac-

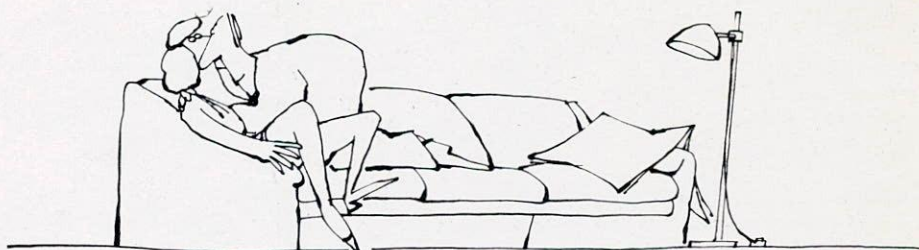
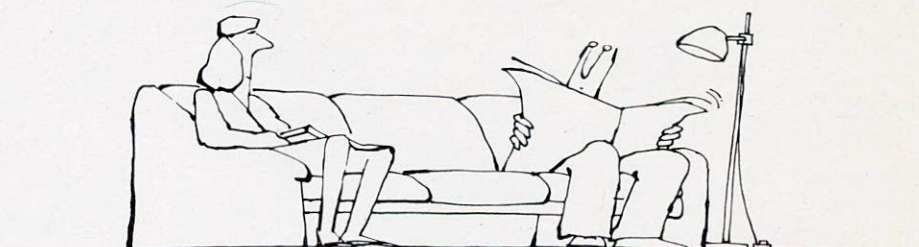


LEN MUNNIK

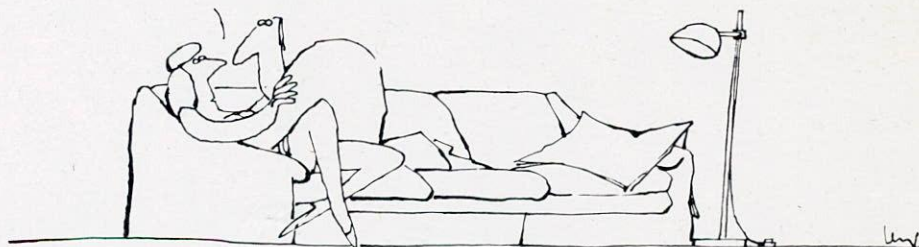
HOEZO SCHEEF VERDEELD?



KUNNEN WE NIET
GEWOON EVEN GEZELLIG
PRATEN?



IK BEDOELDE GEWOON
EVEN GEZELLIG PRATEN



tie geschiedt. Maar, voegt mevr. Dreselhuys er snel aan toe: „hij is een van de weinigen. Wij zijn niet vaker een man tegengekomen, die de problemen van vrouwen zo goed begrijpt en zo prima kan uitbeelden. Daarom hebben wij besloten, dat Len, behalve een biologische man een psychologische vrouw is. En dat is een hele onderscheiding.”

Of Len Munnik (geboren 1945), die overigens ook geen onbekende is voor de lezers van Trouw, HN-Magazine, Vredesopbouw en verschillende andere bladen, blij is met deze onderscheiding weet ik niet. Mij schoot tijdens het lezen een uitspraak te binnen van filmregisseur Marleen Goris (van 'Gebroken spiegels' en die uitstekende debuutfilm 'De stilte rond Christine M'), die luidde: „Mannen zijn niet aardig, ook de aardige niet”.

Hoe het ook zij, het is hier nu niet de plaats om uitgebreid te gaan discussiëren

over de wederzijdse (on)waardering van de seksen. Wel een onderwerp trouwens dat uitermate geschikt is voor 'behandeling' in de geestelijke verzorgingsuren, niet minder dan bijvoorbeeld de kernbepaling. En beide onderwerpen zouden ook nog wel eens meer met elkaar te maken kunnen hebben dan je wellicht op het eerste gezicht zou denken (zie ook een paar van de hier afgebeelde cartoons).

Een aanzet voor zo'n discussie kan misschien het affiche leveren op de middenpagina's van deze EGO. En zonder twijfel nog beter doen dat de zestig 'welsprekende' cartoons in Len Munnik's bundel. Die hier gaan navertellen heeft dan ook weinig zien, die moet je zien!

Frank Spoelstra

'HOEZO scheef verdeeld?' is uitgegeven bij de Weekbladpers BV in Amsterdam (op formaat van deze EGO en drie maal zo dik). Prijs f 14.90.

'Buitenlander' in de krijgsmacht

„Om een grapje over een Surinamer lach ik even hard als wie ook”

„Je bent in Nederland, je hebt de Nederlandse nationaliteit, je maakt deel uit van de Nederlandse krijgsmacht, gedraag je dan ook als een Nederlander! Dat hoor je vaak. Maar zo simpel ligt dat niet. Ik ben anders, ik heb een andere huidskleur, ik eet anders, ik feest anders, ik heb andere gewoonten en ik heb een ander geloof. Het lijkt er soms op alsof men mij dat niet gunt. Moet je dat als 'buitenlander' allemaal opgeven om voor normaal te worden aangezien? Waarom mag ik mijzelf niet zijn?”

Aan het woord is de zojuist afgezwaaide soldaat Marcel Renfurm uit Spijkenisse (lichting 83^e). In 1977 kwam hij uit Suriname naar Nederland. Na zijn MTS-diploma behaald te hebben kreeg hij een oproep voor militaire dienst. Veertien maanden diende hij bij het 45e Painfbat te Steenwijk. Met deze gemakkelijk relativiserende, Surinaamse Nederlander had EGO een gesprek over vooroordelen en discriminatie, over zich isoleren en zichzelf discrimineren, over verdraagzaamheid en tolerantie. Kortom hoe beleeft een 'buitenlander' het anders-zijn in de Nederlandse Krijgsmacht.

Ben jij persoonlijk wel eens tegen vormen van discriminatie opgelopen gedurende je diensttijd?

Ik kan rustig zeggen dat ik daar nooit last van heb ondervonden.

Ook niet in de beginperiode?

Eigenlijk niet. Wel had ik in de beginperiode het idee dat er, zowel onder kaderleden als onder soldaten, op de bekende manier over Surinamers werd gedacht. Zo van Surinamers hebben nooit een goede schoolopleiding gevolgd, dus in principe zijn het domme mensen. Negers roken stuf en hangen maar wat rond. Dat gevoel had ik dat er zo naar je werd gekeken. Toen echter duidelijk werd dat men het plaatje, wat men per definitie van een Surinamer heeft, niet op mij van toepassing kon brengen, verdween dat gevoel bij mij ook weer snel.

Laat je veel over je kant gaan?

Wanneer er iets gebeurt dat niet op z'n plaats is dan zeg ik dat ook. Hoe dan ook, ik geef altijd blijk van mijn gevoelens. Ik laat merken dat ik iets niet leuk vind.

Hoe denkt men in het algemeen over 'buitenlanders' volgens jou?

Men loopt meestal met een verkeerd beeld rond van de Surinamer of van de Turk of de buitenlander. Dat beeld ontstaat vaak door kleine dingetjes. Een maatje in dienst zei eens 'ik mag die Turken niet', waarop ik vroeg waarom. Hij zei: 'jij bent een goeie vent.' Ik vroeg toen aan hem waarom ik een goeie vent was. 'Jij bent een goeie kerel', herhaalde hij. Maar ik kan toch geen goeie kerel zijn zonder reden, dus vroeg ik door. 'Ja, jij bent heel anders dan al die anderen.' Maar ik zei dat ik helemaal niet anders ben, doch gewoon degene die ik ben. 'Ja maar Turken mag ik niet'. We



waren weer terug bij de Turken. En waarom mocht hij Turken niet? 'Die eten raar, het stinkt, ze lopen er raar bij en die kerels slaan hun vrouwen en bovendien hebben die vrouwen niets te zeggen'. Op dit soort gronden berust het beeld en de afkeer van de 'buitenlander'.

Waar liggen de grenzen wat toelaatbaar is, in dit verband?

Dat is zo moeilijk... Natuurlijk zijn er ontoelaatbare dingen, maar over het algemeen is het erg lastig grenzen te trekken. Om een grapje over een Surinamer lach ik even hard als wie ook. Of het een mop is over een Belg of over een Surinamer dat maakt niet uit. Als iets om te lachen is dan lachen wij er ook om. Wanneer mijn oom, thuis of in eigen kring, een mop vertelt over Surinamers,

dan lachen wij er ook om. Dat is overigens bijna nooit een mop over Nederlanders.

Maar Nederlanders vertellen wel vaak moppen over Surinamers?

Onder die vele Suriname-moppen zijn er toch al iets van agressie, bovendien versterken ze het beeld van de Surinamer. Men gaat op den duur Surinamers negatief bekijken, men benadert hen met negatieve dienstengevolge negatief en men verwacht ook bijvoorbeeld een negatieve reactie.

Men gaat heel selectief te werk om iets te vinden wat past bij het vooroordeel. Precies, zo gaat het. Wanneer je in een discotheek zou komen en je hoort links en rechts 'weer zo'n kanker-Turk' of 'weer zo'n kanker-neger', en je wordt voortdurend agressief benaderd, dan kan ik best begrijpen dat je je daartegen gaat wapenen. Maar dan krijg je prompt de reactie 'het zijn messentrekkers'. Zo werkt het wel.

Hoe reageer jij op zo'n opmerking als 'kanker-Surinamer'?

Laat ik eerst dit zeggen. Ik ben altijd sinds ik hier in Nederland ben, zo'n beetje de enige Surinamer op de diverse scholen geweest. We woonden in een klein plaatsje met weinig Surinamers. Ik ben met Nederlanders opgegroeid, ik heb leren inkasseren, dat is en ik ervaar dat steeds weer opnieuw een groot voordeel. Om iets waarom te lachen is lach ik. Is het niet fris, dan probeer ik met zo'n iemand aan de praat te gaan. Uitpraten. Lukt dat niet, dan verbreek ik alle contact. Dat lijkt mij in zo'n situatie het beste. Ruzie zoeken vind ik zinloos. Je hoort genoeg om je over op te winden, maar wanneer je hebt leren inkasseren zijn er maar weinig dingen waar je echt kwaad van wordt.

Dat klinkt aardig. Toch laat de praktijk zien, en begrijpelijk hoor, dat Surinamers juist elkaars gezelschap vaak opzoeken. Dat verhoogt hun weerbaarheid niet volgens jou?

Je trekt op je eigen mensen aan, je wilt je taal spreken, je wilt de gewoonten en een beetje op na houden, je wilt dingen doen die passen binnen je eigen kultuurtje. Je isoleert je van de rest. Toch zijn je dagelijks, 24 uur, tussen de Nederlanders. Je hoort van alles en nog wat over je zeggen, je bent niet weerbaar genoeg, dus je reageert daarop. Ik ben blij dat ik, weliswaar noodgedwongen een andere leerschool heb gehad.



Marcel Renturm

Kennis nemen van elkaars cultuur verhoogt de verdraagzaamheid?

Daar begint het mee. Wanneer men dan ook nog, over en weer, wat meer rekening zou willen houden met elkaars cultuur, dan zouden we al een heel stuk verder zijn. Daarmee ben je er nog niet, maar het is een begin. Van dat begin zijn we echter nog ver af ondanks alle goede informatie over de 'buitenlanders'. Dingen die mensen niet **willen** zien, die ziet men ook niet. Zolang 'buitenlanders' of mensen met een andere huidskleur benaderd worden met de instelling van 'het zijn toch maar'... Discriminatie... ik denk dat veel mensen, wat omgaan met elkaar betreft, nog in de Middeleeuwen zitten.

Discriminatie in z'n diepste betekenis houdt in dat de één van meer waarde is dan de ander, er wordt een ongelijkwaardigheid aangebracht tussen mensen. Vandaar dat ik de vraag, tussen grappig en discriminerend, zo belangrijk vind.

Je kunt in alles je eigen grenzen trekken. Ik kan bijv. tien keer om een grapje lachen en de elfde keer, omdat het in het verkeerde keelgat schiet, er boos

"... de militaire dienst is voor een soldaat rot, voor een Surinaamse soldaat dubbel-rot."

om worden. Waarom dat dan zo loopt? Kan van veel dingen afhangen. Wanneer je de gehele dag steeds hetzelfde gezeur aan je hoofd zou horen, steeds maar één ding, dan word je daar op een gegeven moment zo gallisch van dat je uitbarst. Wat ook een belangrijke rol speelt is met welke instelling je ergens op af stapt. Ga je als Surinaamse Nederlander de dienst in met de instelling

van 'ze mogen me toch niet', dan ervaar je iets heel snel als discriminerend.

Met welke instelling ben jij opgekomen?

Met de instelling van 'dit ben ik, zo denk ik'. Ik kwam ongelukkigerwijs met een longontsteking op. Vroeg direkt om een dokter, dat werd niet toegestaan. Ik had ook gelijk kunnen denken, dat men dat weigerde omdat ik Surinamer was. Drie uur later lag ik in de ziekenboeg. Ik had ook nog kunnen denken, dat men mij drie uur had laten krepen omdat ik Surinamer was. Dat heb ik allemaal niet gedacht. Ik kon mij best voorstellen dat het op zo'n opkomstdag, chaos en papierwinkel, allemaal wat langer duurde. Ongeacht wie het dan betreft.

Heel sterk bepalend, of je al of niet gediscrimineerd wordt, is met welke instelling je situaties benadert?

Ja. Men zegt ook vaak tegen mij dat ik mij nooit ergens druk over maak. Het is waar dat ik niet zo gemakkelijk te stressen ben, toch zijn er wel degelijk dingen waar ik niet zo goed tegen kan. Als men met een vinger naar mij wijst, zo van 'jij daar, jij moet dit doen', dan denk ik: waarom is dat? waar is dat goed voor? kan dat niet anders?

'Buitenlanders' en zelfdiscriminatie. Twee begrippen. Reageer daar eens op. Ik denk dat buitenlanders, in z'n algemeenheid gesproken, dat vaak doen, zichzelf discrimineren. Te vaak in ieder geval. Over het algemeen hebben 'buitenlanders' van de Nederlanders een verkeerd beeld. Nederlanders hebben overigens ook vooroordelen over 'buitenlanders'. Ook dat is waar. Het is heel vreemd om mensen op grond van hun huidskleur in een hoek te drukken, om er op een bepaalde manier over te denken. Maar het vindt plaats. Héél vreemd.

Dan hoeft er maar iets te gebeuren en dat gebeurt ook, dingen die niet kloppen, zowel door Nederlanders t.o.v. Surinamers als omgekeerd, waardoor men elkaar niet meer vertrouwt. Heb je een aantal van die gebeurtenissen meegemaakt, dan is het lastig om nog op een andere manier tegen elkaar aan te kijken. Ook dat geldt over en weer. Heb je je eenmaal zo'n, m.i. verkeerde, instelling eigen gemaakt dan breidt zich die gemakkelijk uit. Zo kom je uiteindelijk tot discriminatie.

Een laatste vraag tenslotte. Hoe heb jij je dienstitijd ervaren?

Vlak voor mijn afzwaaien vroeg een kaderlid mij dat ook. Mijn antwoord was toen en nu 'gewoon klote'. Waarom? Je wordt uit de burgermaatschappij gehaald en je wordt gedwongen je dienstplicht te vervullen. Je komt in dienst en je tuimelt in een gat waar je niet meer uit komt. Boven je staan kaderleden soms van je eigen leeftijd, soms nog jonger dan jezelf, met dezelfde schoolopleiding, soms minder en die lopen ook nog tegen je aan te griepen. Daar heeft iedereen mee te maken. Ben je dan ook nog van Surinaamse komaf, dan heb je het gewoon extra moeilijk. De militaire dienst is voor een soldaat rot, voor een Surinaamse soldaat dubbel-rot.

Licht eens toe?

Een kaderlid zegt, om maar iets te noemen, tegen een soldaat 'klootzak dit en dat'. Zegt hij dat tegen een Surinamer, dan moet je van heel goede huize komen om dan toch niet te denken, dat hij dat weleens zou kunnen zeggen omdat je Surinamer bent. Zit je in een gat dan is dat heel vervelend, ben je zwart en je zit in een gat dan is dat dubbel-vervelend.

Kun je daar nog iets meer over zeggen?

"... ik denk dat veel mensen, wat omgaan met elkaar betreft, nog in de Middeleeuwen zitten."

Je bent in Nederland, je hebt de Nederlandse nationaliteit, je maakt deel uit van de Nederlandse krijgsmacht, gedraag je dan ook als een Nederlander! Dat hoor je vaak. Maar zo simpel ligt dat niet. Ik ben anders, ik heb een andere huidskleur, ik eet anders, ik feest anders, ik heb andere gewoonten en ik heb een ander geloof. Het lijkt er soms op alsof men mij dat niet gunt. Moet je dat als 'buitenlander' allemaal opgeven om voor normaal te worden aangezien? Waarom mag ik mezelf niet zijn? Dat is de druk waar 'buitenlanders' op de kazerne en in de burgermaatschappij voortdurend onder leven.

Wim Heij

de kans dat je een Rus treft is niet zo groot

Amersfoort, 2-1-1985

Geachte redactie,

Hierbij bied ik u mijn commentaar aan op het artikel 'Ontsporing van geweld', dat was opgenomen in het novembernummer 1984 van EGO.

Uit het relaas van mr. J. Hollander komt een Indië-eskadron naar voren dat (volgens hem) voortdurend aan het vechten was; nooit goed te eten had omdat de aanvoer stagneerde, zodat men (volgens hem) van het land moest leven en dan alles afpikte van de bevolking, zonder te betalen. Volgens hem drukten onze tanks ook zomaar in een half uurtje een kampong plat als er uit werd geschoten of staken die in brand. Ook beweert hij dat verkrachtingen en zo, natuurlijk vaak voorkwamen en dat het aantal geslachtsziekten snel opliep. Tot zover Mr. J. Hollander over zijn belevenissen, geprojecteerd op zijn eskadron op Java. Gelukkig was het niet zo als H. het voorstelt.

- In de bijna acht maanden durende actieperiode te Solo op Midden Java was de dienst bij Hollander's eskadron als volgt: een deel op actie of op oefening, een deel geconsigneerd voor actie en een deel vrij om te passagieren of uit te rusten. Zelfs was er een verlofregeling voor tien dagen naar een grote stad of elders op Java naar familie.

- De eskadronsonderdelen rukten meestal uit voor korte en krachtige dagacties, gericht op steunverlening waar die nodig was. Daarom behoeft er nooit 'van het land' te worden geleefd, al sluit ik niet uit dat er weleens een onbeheerde kip is geplukt. Het eten was goed en terugkerende nachtpatrouilles vonden meestal wat extra's in de keuken van het tot kampement ingerichte schoolcomplex met waterleiding en elektrisch licht, waar 's avonds de luiken werden gesloten tegen rondvliegende insecten ... niet tegen kogels.

- Hollander heeft éénmaal deelgenomen aan het opruimen van enkele huisjes in een al lang verlaten kampong die al voor het begin van de tweede politionele actie door de tegenpartij tot een versterking was getransformeerd met loopgraven en schietsleuven. Uit dit niet meer bewoonde maar wel steeds gevaarlijke oord werden regelmatig burgerkonvooien onder vuur genomen en veel slachtoffers gemaakt onder de Indonesiërs en Chinezen. (De tegenpartij schoot liever op de ongepantserde burgervoertuigen dan op de begeleidende (pantser)voertuigen die immers terug vuurden!)

- Van de acht actiemaanden in het Solosche gebied heeft H. slechts de eerste tien weken meegemaakt die toen nog vrij rustig waren. Hij behoorde tot de eerste twee zwaargewonden bij een dagactie en kwam niet meer bij zijn eskadron terug. Behalve die verwonding en de nasleep ervan heeft hij vrijwel niets meegemaakt van hetgeen hij beweert in zijn artikel.

- Met de pertinente leugens over de veelvuldige verkrachtingen en oplopende geslachtsziekten doet hij zijn vroegere eskadronsgenoten onrecht. Alleen daarvoor al zou dit commentaar moeten worden geplaatst. Ik beschikte als commandant over controlecijfers na de periodieke geneeskundige inspecties en die waren met 'houden zo' af te doen. Geen namen, die bleven 'medisch geheim' van de arts.

Vele eskadronsgenoten en ik vinden het zogenaamde 'eerlijke verhaal' van de oud-korporaal/tankschutter Hollander veel meer een 'geweldige ontsporing' van hem na 35 jaar.

Met hoogachting,
G. H. O. de Wit,
kolonel b.d. en
oud-eskadroncommandant

Naschrift redactie

Het zou onmiskenbaar interessant zijn om de werkelijkheid die J. Hollander zich herinnert nauwkeuriger te vergelijken met die van G. H. O. de Wit, en voor de gespitsheid van betrokkenen hierop hebben wij zeker begrip. Het zijn immers heel verschillende en uiteraard subjectieve werkelijkheden, waar beiden over schrijven.

Maar afgezien van de vraag of 'de' (zgn. objectieve) werkelijkheid - in dit geval die van de historische gebeurtenissen op Java in 1949 - kan worden weergegeven, het moet nog eens duidelijk worden gesteld, dat het ons daarom niet in de eerste plaats ging bij de plaatsing van Hollander's persoonlijke herinneringen.

Het ging en gaat ons erom, middels gevallen als deze, aan te tonen dat nooit voldoende kan worden gewezen op het potentiële - en in oorlogssituaties altijd weer voorkomende - gevaar van individuele en collectieve ontsporingen van geweld, i.h.b. ook tegenover een burgerbevolking, die veelal part noch deel heeft aan het strijdtoneel.

Militairen kunnen op dit gevaar nooit genoeg worden voorbereid, vooral ook vooraf tijdens hun opleiding in vreedstijd. Elke militair dient in deze uiterst alert te zijn op het eigen gedrag, dat immers in de oorlogssituatie gemakkelijker uit de hand kan lopen, omdat het dan lijkt alsof geweld altijd gelegitimeerd is.

Daarop te wijzen was onze bedoeling, waarmee wij deze discussie in EGO als gesloten beschouwen.

wie de toekomst heeft - heeft
de jeugd

gedicht

Onderstaand gedicht (fragment), geschreven door Jaroslav Seifert (vertaling Jana Beranová), staat afgedrukt in de bundel 'En vaarwell!'

Seifert (geb. 1901), aan wie in 1984 de Nobelprijs voor literatuur werd toegekend, wordt in Tsjechoslowakije zowel onder- als bovengronds niet alleen veel gelezen, maar ook geprezen. Hij verwierf ooit de titel van 'nationaal dichter'. Zijn populariteit in eigen land dankt hij aan het feit dat zijn gedichten voor iedereen te bevatten zijn. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd hij de dichter van het Tsjechisch verzet. In het naoorlogse stalinistische Tsjechoslowakije maakte hij moeilijke tijden door. Werd o.a. beschuldigd van 'klasseverraad' en moest lange tijd zwijgen. Met de Praagse lente brak er voor Seifert een nieuwe tijd aan. Zijn werk werd in oplagen van honderdduizenden exemplaren verkocht. Waarschijnlijk heeft zijn grenzeloze populariteit hem de periode erna voor erger behoed.

Seifert is de eerste Tsjech aan wie de Nobelprijs voor literatuur is toegekend. Zijn hoge leeftijd maar vooral zijn gezondheidstoestand, een derde hartaanval in twee jaar, lieten hem niet toe de prijs 10 december jl. zelf in ontvangst te nemen.

Als een hommage aan deze veteraan van de Tsjechische dichtkunst verscheen bij uitgeverij Agathon te Weesp de bundel 'En vaarwell!'. Prijs f 19,50.

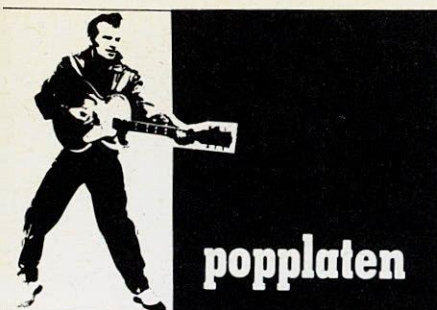
Poëzie was met ons vanaf alle begin.

Zoals beminnen,
zoals honger, zoals pest,
zoals oorlog.

Mijn verzen waren soms
verschrikkelijk dwaas.

Maar daarvoor veront-
schuldig ik me niet.

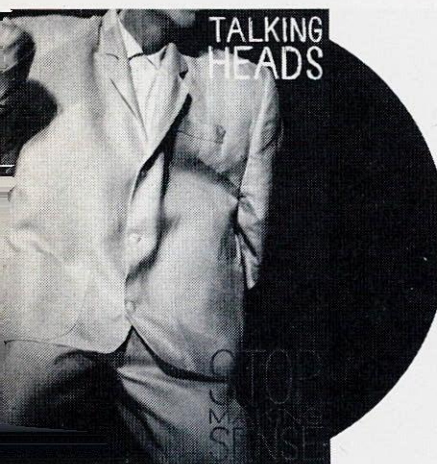
Ik geloof dat het zoeken
naar mooie woorden
beter is
dan doden en moorden.



Talking Heads

Stop making sense

Op het eerste gezicht is deze nieuwe LP van de Talking Heads een wat overbodige. Het is namelijk de tweede live-LP binnen 2 jaar en er staat één nieuw nummer op ('What a day that was'). Toch is deze soundtrack van de gelijknamige bioscoopfilm (over een concert van de Talking Heads) geen weggegooid geld.



Alle nummers zijn in een nieuw jasje gestoken en dat geeft verrassende effecten. De nummers zijn nog 'hoekiger' geworden. Zowel tekst als muziek klinken zeer staccato, terwijl de felle Afrikaanse ritmes het geheel een avontuurlijke glans geven.

Voor al de drie nummers die ook al op de vorige live-LP ('The name of this band is Talking Heads') voorkwamen, 'Psycho Killer', 'Life during Wartime' en 'Take me to the River', zijn geheel vernieuwd. De kracht van deze nummers wordt erachter niet door aangetast, integendeel.

De overige nummers, vier in getal, zijn te vinden op de laatste studio-LP, 'Speaking in Tongues'.

Op deze in Hollywood opgenomen plaat houden de Talking Heads hun reputatie, vernieuwingsdrang onder het motto stilstand is achteruitgang, hoog.

Frankie goes to Hollywood

Welcome to the pleasuredome

Deze dubbelaar van de als nieuwe Beatles geafficheerde Frankie goes to Hollywood is slechts voor de helft een succes. Alleen de eerste plaat maakt op mij een blijvende indruk. Op deze plaat staan de inmiddels welbekende singles



WELCOME TO
THE
PLEASUREDOME



'Relax' (over de geslachtsdaad) en 'Two Tribes' (over twee ruziënde supermachten), alsmede de titelsong (deze beslaat in z'n geheel kant I) en het prachtige anti-oorlogslied 'WAR'.

Deze nummers hebben alle vier een dosis energie die ik mis op kant drie en vier.

Kant drie bestaat geheel uit covers ('Ferry cross the Mersey', 'Born to Run' van Bruce Springsteen en 'San José' van Dionne Warwick) die niets toevoegen aan de oorspronkelijke uitvoering.

Kant vier begint nog welwillend met het stevige 'Krisco Kisses', maar zakt dan via 'Black Night White Light' en 'The only Star in Heaven' af naar het wel zeer bedenkelijke niveau van de laatste single 'The Power of Love'. Ik heb aan één plaat van Frankie goes to Hollywood wel genoeg. Het predikaat 'de nieuwe Beatles' slaat volstrekt nergens op.

Lloyd Cole and the Commotions

Rattlesnakes

Deze jonge Engelse groep heeft met Rattlesnakes een verrassend debuut gemaakt.

Prachtige melodieuze popmuziek, die je doet denken aan muziek van eind jaren zestig. Eindelijk weer eens een groep met gewoon twee gitaren, één basgitaar en een drumstel. Geen dikdoenerij. De door Lloyd Cole geschreven en gezongen nummers zijn stuk voor stuk kleine verhaaltjes, voornamelijk handelend over de liefde.

De songs hebben bijna allemaal een melodie die je na één keer luisteren meteen meefluit.

De zang van Lloyd Cole doet erg denken aan die van Lou Reed. Toen ik de single

'Perfect Skin', overigens een heel pakkend nummer, voor het eerst op de radio hoorde, dacht ik zelfs even te doen te hebben met de nieuwe single van Lou Reed.

Voor al de eerste vier nummers van deze LP ('Perfect Skin', 'Speedboat', 'Rattlesnakes' en 'Down on mission Street') spreken mij aan; de overige nummers zijn niet slecht, maar toch van iets mindere kwaliteit.

Let op deze jongens, ze gaan nog voor heel wat opschudding zorgen.

Cocteau Twins

Treasure

De Cocteau Twins maken gedragen, meeslepende muziek. Je wordt heen en weer gewiegd in een bed van echoënde gitaren ondersteund door statige ritmes. Als je dan ook nog de prachtige vibrerende stem van zangeres Liz Fraser hoort, een stem die vooral als instrument wordt aangewend, dan weet je dat de titel van deze plaat zeker geen overdrijving is.

Het gaat bij de Cocteau Twins vooral om sfeerwerking. Met deze LP zijn ze daar uitermate goed in geslaagd. Teksten zijn niet belangrijk, het gaat erom of de woorden mooi klinken en dat doen ze op deze plaat. Ter ondersteuning van de sfeer hebben de songs geen gewone titels, maar bestaan ze uit het volgende rijtje niet alledaagse namen: Ivo, Lorelei, Beatrix, Persephone, Pandora, Amelia, Aloysius, Cicely, Otterley, Donimo.

Geen alledaagse namen, geen alledaagse muziek, maar wel heel mooi, vooral in de winter dicht bij de kachel.

Albert Greven

Geheime oorlog in Europa

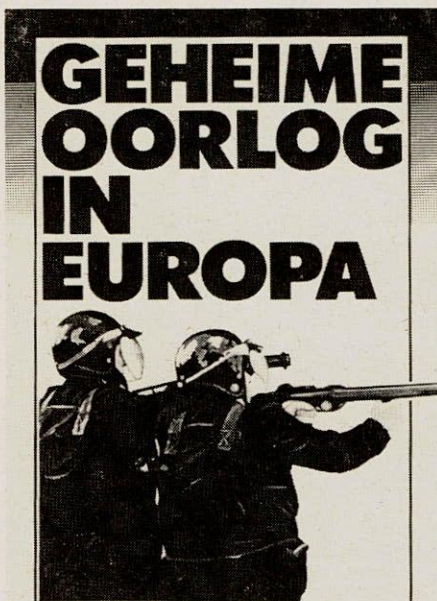
Noord-Ierland: proeftuin van de NAVO?

Onlangs verscheen in het Nederlands een boek van de Fransman Roger Faligot over de politiek van de Britten in Noord-Ierland. Faligot, onder meer werkzaam voor Le Monde Diplomatique, mag als een kenner van veiligheids- en spionagediensten worden beschouwd. In dit verband is hij vooral geïnteresseerd in de strijd van deze en andere militaire apparaten tegen de zogenaamde binnenlandse vijand. Tot nu toe concentreerde hij zijn aandacht op de westerse liberale democratieën; hij is echter van plan binnenkort ook de activiteiten van de militaire apparaten in Afghanistan te onderzoeken. Wessel Visser las voor EGO dit boek, getiteld 'Geheime oorlog in Europa', en had een lang vraaggesprek met de auteur. In onderstaand artikel doet hij verslag van zijn bevindingen.

Zoals bekend heeft de krijgsmacht niet alleen als functie de landsgrenzen te verdedigen tegen een buitenlandse dreiging. Zij moet er tevens zorg voor dragen dat het politiek en economisch systeem gevrijwaard blijft van welke ordeverstoring dan ook. De politie en de veiligheidsdiensten assisteren de krijgsmacht waar noodzakelijk en omgekeerd. Militair optreden in koloniën, militaire operaties tegen het revolutionaire Rusland na 1917, het behouden of uitbreiden van invloedssferen (Afghanistan, El Salvador) zijn voorbeelden van operaties in het buitenland. Voorbeelden van onderdrukking van de binnenlandse vijand zijn de inzet van de krijgsmacht tegen talloze acties van grote delen van de bevolking voor betere sociale omstandigheden in het begin van deze eeuw, de onderdrukking van zwarten in Zuid Afrika met onder meer grof militair geweld en de onderdrukking van de oorspronkelijk Ierse bevolking in Noord-Ierland.

De theorie van generaal Kitson

De al eeuwen durende onafhankelijkheidskwestie in Ierland gaat met het op de voorgrond treden van generaal Kitson een nieuw tijdperk in. Kitson, chef-staf van de Britse landmacht, mag na jarenlange ervaring met neo-koloniale activiteiten in onder andere Kenya en Maleisië zijn werkterrein verleggen naar Noord-Ierland. Zijn theorie komt in het kort op het volgende neer: 'het leger moet zich vandaag al voorbereiden om het hoofd te bieden aan volksbewegingen die later misschien zullen evolueren naar een gewapende opstand.' Daartoe is het noodzakelijk dat de staat informatie verzamelt over het doen en laten van vrijwel de hele bevolking. Geen detail mag over het hoofd gezien worden, zelfs op het eerste gezicht onbelangrijke inlichtingen worden belangrijk: wie gaat met wie om, wat zijn iemands politieke voorkeuren, hobby's,



roger faligot

EPO DOSSIER INTERNATIONAAL

gewoontes en dergelijke. Daarnaast is het ideaal van Kitson een hechte samenwerking tussen de politici, militairen, de politie en de pers, kortom een totalitaire staat. In het begin van de jaren zeventig kreeg Kitson de opdracht van de Britse Conservatieve regering om zijn gedachten in praktijk te brengen: de doctrine van Kitson is dominant geworden in Ierland is de proeftuin. Geheime diensten spelen een belangrijke rol in deze nieuwe theorie. Nieuw, omdat het front in het binnenland ligt, tegen de binnenlandse vijand, tegen de stadsguerrilla. De Britse geheime diensten kregen speciale trainingen ter voorbereiding van hun activiteiten in Ierland. Dat was nodig, want tot dan toe lag hun werkterrein voornamelijk buiten de landsgrenzen. De taak van deze diensten is in Ierland een Britse orde te handhaven. Een compromis tussen



Roger Faligot

Ierse republikeinen (merendeel katholieken) en loyalisten (merendeel protestanten) past daar niet in. Daarom verhinderen de Britse geheime diensten een dialoog. Ook organiseren zij bom-aanslagen om de IRA in diskrediet te brengen én de bevolking te doen verlangen naar een situatie van recht en orde.

Controle over de bevolking

Van groot belang in de strijd tegen een binnenlandse vijand is de rol van de bevolking. Om de publieke opinie te beïnvloeden voert de Britse krijgsmacht een 'psychologische oorlog'. Volgens het Britse ministerie van Defensie moet deze psychologische oorlog de militaire en politieke strijd ondersteunen. Voorwaarde is dat de krijgsmacht en de politiek de 'vrije pers' onder controle hebben. Enerzijds past de Britse pers zelfcensuur toe wat betreft de berichtgeving over de gebeurtenissen in Ierland anderzijds zijn verschillende journalisten van grote kranten agenten van de veiligheidsdiensten. Een dergelijke situatie heeft het in het verleden Amnesty International moeilijk gemaakt haar rapporten over de toestand in Noord-Ierland aan een breed publiek bekend te maken.

Het onder controle houden van de bevolking houdt niet op bij het controleren van de publieke opinie. In een konflikt met de binnenlandse vijand moet de staat ook individuen afzonderlijk controleren. In Ierland gebeurt dit met behulp van zeer vele videocamera's, het massaal af luisteren van telefoongesprekken tot en met het inschakelen van maatschappelijk werkers. Alle mogelijke middelen worden benut. Met behulp van de computer worden niet alleen verdachten geregistreerd, maar ook 'potentiële terroristen', de hele republikeinse bevolking dus.

Bovenop de al bestaande middelen de IRA te lijf te gaan, wordt in 1976 een uitzonderingswet van kracht, die in feite een aantal democratische verworvenheden en rechtsbeginselen aantast. De krijgsmacht en politie krijgen meer (oncontroleerbare) bevoegdheden en de bevolking is onder meer wettelijk verplicht IRA-leden of sympathisanten te verraden aan de autoriteiten. Ook wordt aan IRA-gevangenen hun politieke status ontnomen en worden zij daardoor voor de wet gewone criminelen. Bovendien worden er in deze perio-

1870, Karl Marx:

'Ierland is het enige voorwendsel voor de Engelse regering om een groot staand leger in stand te houden dat, indien nodig en zoals al gebeurde, ingezet kan worden tegen de Engelse arbeiders nadat het getraind was in Ierland.'

1984:

De Engelse regering zet het leger in tegen de mijnstakers...

De gevangengenomen republikeinen gefolterd in de Britse gevangenissen.

Vredesbeweging'

Het is ook in deze periode dat de 'vredesbeweging' opkomt. Deze 'vredesbeweging', waarvan de twee oprichtsters later de Nobel-prijs voor de vrede zouden krijgen, wordt echter door de Ierse republikeinen al snel ontmaskerd. De 'vredesbeweging' werd namelijk in scène gezet door de Britse geheime diensten. Dit als een poging om de bestaande onrechtvaardige situatie op geweldloze wijze te handhaven. Of,

mochten de Ieren er niet in trappen en dus niet deelnemen aan dit 'vredesproces', om de IRA in diskrediet te brengen. De 'vredesbeweging' blijkt de werkelijkheid te versluieren. Ze roept op tot een staakt het vuren, zonder het afschaffen van de onderdrukkende aanwezigheid van de Britten in Ierland en de slechte maatschappelijke positie van de oorspronkelijke Ierse bevolking in Ulster. Het is dan ook niet voor niets dat deze zogenaamde vredesbeweging nauwelijks aanhangers had onder de Ierse republikeinen en juist massale aanhang bij de loyalisten in Ierland en de, van enige betrouwbare informatie verstoken gebleven, Britten in Schotland, Engeland en Wales. Wel komt er een antwoord van de politieke vleugel van de IRA: een serie betogingen voor **vrede met rechtvaardigheid**.

De NAVO

Het bestrijden van de 'binnenlandse vijand' zoals dat momenteel gebeurt in Ierland moet niet als een incident worden opgevat. Het criminaliseren van politieke activisten vindt thans in vele westerse landen plaats, met als gevolg dat dergelijke militanten niet langer



Jongerenweekend

Van vrijdagavond 15 t/m zondagmiddag 17 februari a.s. organiseert de jongerengroep van het Humanistisch Verbond een themaweekend rond 'Veranderingen binnen en buiten jezelf, op individueel en maatschappelijk niveau'. Naast de discussies is er veel tijd voor ontmoeting en ontspanning.

Het weekend vindt plaats in een jeugderbberg te Soest. Voor meer informatie en opgave: 030 - 31 81 45.

politiek asiel verleend kan worden en dus uitgeleverd moeten worden aan het land dat daarom vraagt. Ook de nauwe samenwerking tussen verschillende landen op het gebied van terrorismebestrijding en de NAVO-school voor anti-guerrillatechnieken in West-Duitsland wijzen op de populariteit van de methoden van bestrijding van de binnenlandse vijand à la Kitson in NAVO-kringen. Roger Faligot was onlangs in Nederland. Aan hem de vraag naar de perspectieven voor het konflikt in Ierland: „Er bestaat geen strikte scheiding meer tussen de overwegend protestantse loyalisten en de katholieke republikeinen. De economische crisis heeft ook de vroegere koloniale zwaar getroffen. De twee bevolkingsgroepen zouden in vrede kunnen leven, als de Britten en hun repressie maar verdwijnen. Maar dat zal niet gebeuren. Ten eerste schept het een precedent voor het Schotse nationalisme en ten tweede is de NAVO doodsbenuwd dat Ierland dan een neutrale politieke koers zal gaan varen. En met Ierland als strategische militaire basis, kan een dergelijk risico niet worden genomen.”

Wessel Visser

'Geheime oorlog in Europa. Proefterrein Ierland' door Roger Faligot verscheen bij de Belgische uitgeverij EPO te Berchem en wordt in Nederland verspreid door de Ekologische Uitgeverij te Utrecht. Prijs f 37,50.

EGO: ontsmettingsmiddel

'Dat noemt men nu het Verenigd Koninkrijk.' Zo zag de Franse tekenaar Daumier in 1866 de ongelijke strijd tussen het machtige Engeland (John Bull) en het uitgehongerde Ierland. Een protest tegen onderdrukking en machtsmisbruik dat, na ruim honderd jaar, nog niets aan aktualiteit heeft ingeboet.

Naamloze heldenmoed in 'Places in the heart'

Uit Amerika kunnen we binnenkort drie films verwachten, die als drieluik zijn bedoeld en die in het land van herkomst worden omschreven als 'rural drama's', wat zoveel wil zeggen als 'plattelandsdrama's'.

'Places in the heart', die ik deze keer zal toelichten, is de eerste, de beide andere heten 'The river' en 'Country'. Alledrie de films gaan over de strijd van boerenfamilies tegen zowel de natuur als de bureaucratische overheid, en ze zijn alle drie portretten van naamloze mensen, die met ware heldenmoed knokken voor hun eigen huis, hun eigen stukje grond, hun bestaan. Zonder nu direct te vervallen in ronkende zelfverheerlijking, geven de drie vertellingen gestalte aan de in Amerika algemeen levende gedachte, dat het land groot is geworden doordat iedereen die bereid is hard te werken, er de kans heeft om te slagen.

In 'Places in the heart' maken we, in een zeer treffende openingsscene die met een paar details de familie-verhoudingen in de jaren dertig in het Zuiden van Amerika aangeeft, kennis met het gezin van sheriff Spaulding. Wanneer de vader vervolgens door een noodlottig incident tijdens de uitoefening van zijn functie komt te overlijden, begint de film pas echt: een epos van de heldhaftige strijd om het voortbestaan van zijn vrouw Edna. Als je als vrouw, moeder van twee jonge kinderen, in 1935 in Amerika plotseling weduwe wordt, ziet het leven er niet gunstig voor je uit, en Edna beseft dat. Het blijkt, dat haar man haar geen geld heeft nagelaten, dat er een zware last op het huis rust en aangezien er nog niet zoiets als overheidssteun bestond, moet Edna zien dat ze aan de kost komt. Ze probeert of ze werk kan krijgen in de kapsalon van

haar zuster, maar die kan zelf maar nauwelijks het hoofd boven water houden.

Dan wordt er op een avond bij Edna aangeklopt: een neger, die ze eerder had weggestuurd toen hij bij haar om werk kwam vragen, blijkt zilver uit haar keuken te hebben gestolen, aldus de man die klopte. Hij vertelt verder dat de neger zegt dat hij bij haar in dienst is, en dat hij dat komt controleren.

Edna, die beseft dat het er voor de zwarte man erg slecht uitziet als zij zegt dat hij niet bij haar in dienst is, geeft toe dat hij bij haar werkt en redt daardoor zijn leven. Voor het gestolen zilver vindt ze ook razendsnel een verklaring, en zo komt Moze bij haar in dienst. Gelukkig maar, want een man heeft ze hard nodig in haar omstandigheden. Moze doet haar de suggestie om katoen te gaan verbouwen, assisteert haar daarbij en

wordt al snel een onmisbare figuur binnen het gezin. Later komt daar nog Mr. Will bij, de blinde broer van de bankdirecteur, die Edna in een wurggreep heeft doordat ze bij de bank in de schuld staat. Ze kan de man dus niet weigeren, maar de verbitterde oorlogsveteraan bezorgt haar niet veel last: hij wil eigenlijk uitsluitend met rust gelaten worden. Ook deze man verwerft zich echter op den duur een heel eigen plek naast Edna, Moze en de kinderen.

Wanneer Edna ontdekt, dat er een speciale bonus wordt uitgereikt aan degene die in het seizoen van de oogst als eerste met zijn voorraad bij de opkoper verschijnt, besluit ze dat zij die bonus wil hebben. In een onmogelijk lijkende race tegen de klok begint ze met Moze en de kinderen aan de pluk.

Uiteindelijk lukt het haar om de oogst op tijd binnen te hebben, en weer is Moze degene die ervoor zorgt dat ze de goeie prijs voor haar katoen krijgt. Later wordt Moze door leden van de Ku Klux Klan (1935!), in elkaar geslagen en hij ontsnapt alleen, doordat de blinde Mr. Will de stemmen van de belagers herkent en hen daarmee chanteert. Moze beseft dat hij niet meer bij Edna kan blijven, en bij zijn vertrek geeft Edna hem de eer die hij verdient: ze zegt „Eigenlijk is het jouw eerste oogst, Moze, en niet de mijne.”

Naast dit mooie, sobere verhaal loopt dan nog de liefdesaffaire tussen de man van Edna's zuster met de vrouw van zijn beste vriend, wat de drukkende aandacht van Edna's moeilijkheden wat afleidt.

'Places in the heart' is een schitterende film, een portret van moed, naastenliefde en plichtsgevoel. De rol van Edna wordt gespeeld door Sally Field, die voor haar rol in Norma Rae al een Oscar kreeg, en die er voor deze rol van mij wéér een mag hebben. De regie was in handen van Robert Benton.

Leo van Opzeeland



Edna (gespeeld door Sally Field), Moze en de kinderen turen de onafzienbare katoenvelden af

film in 't kort

Body double

In 'Body double' haalt regisseur Brian de Palma weer eens breed uit: er wordt een vrouw met een elektrische boor vermoord (even niet kijken!), er worden mensen bijna levend begraven, hij daalt af in een kelder waar pornofilms worden gemaakt, hij voert een acteur op die in een horrorfilm speelt en ga zo maar door. Hoewel De Palma elke vergelijking met Alfred Hitchcock altijd van de hand heeft gewezen, lijkt hij net zo geobsedeerd als zijn Britse collega door de lage beweegredenen van de mens bij het plegen van de meest ge-



Craig Wasson en Melanie Griffith in 'Body double'

compliceerde misdaden. Je moet De Palma nageven dat hij zijn vak verstaat: technisch zit 'Body double' perfect in elkaar en de lokaties zijn allemaal even bizar en trefzeker gekozen. Maar dit soort gruwelijke vertellingen hoeven voor mij niet gemaakt te worden. Ik vond de film eigenlijk alleen de moeite waard doordat er een huis in te zien is dat ik uitermate fascinerend vond: als een soort luxe vuurtoren, hoog in de lucht gebouwd en alleen via een lift of een lange buitentrapp te bereiken. De plot zag ik royaal voor het einde al aankomen, en de moordende spanning uit de Hitchcockfilms heeft De Palma niet weten te bereiken. Voor de liefhebber. Hoofdrollen worden gespeeld door Craig Wasson, Gregg Henry en Melanie Griffith, die de dochter is van Tippi Hedren, ooit één van de favoriete actrices van Alfred Hitchcock (o.a. in Marnie).

Parfait amour

Een wat merkwaardige, onduidelijke maar toch boeiende film (dankzij bepaalde sterke scenes die worden afgewisseld met zeer zwakke), vertelt de



Onno Molenkamp in 'Parfait amour'

Belgische filmer Jean van de Velde het verhaal van een uitgeweken Pool, ene Pavel Mosz die na een auto-ongeluk zijn geheugen verliest. Daardoor wordt hem de moord op een politieke sleutelfiguur in de schoenen geschoven, en langzaam komt hij er achter hoe hij wordt gemanipuleerd. Hoewel de verschillende figuren niet goed genoeg zijn uitgewerkt om de plot van de film begrijpelijk te maken, is de film toch sfeervol en wordt er bij tijd en wijle uitstekend in geacteerd. De hoofdrol was voor Onno Molenkamp, kleinere rollen spelen o.a. Johan Leysen (De grens), Peter Tuinman (De schorpioen), Piet Kamerman en Leen Jongewaard. De titel 'Parfait Amour', is wel het grootste raadsel van de film, maar Jean van de Velde moet toch maar doorgaan in het vak, want talent heeft hij beslist.

Les favoris de la lune

Deze film van regisseur Otar Iossiliani is één van de belangrijkste films die tijdens het Rotterdamse filmfestival in roulatie gaan. Een aanvankelijk heel raadselachtig samenspel van gebeurtenissen, waar je als kijker geen touw aan vast kunt knopen, wordt naarmate de film vordert steeds duidelijker en de verbanden tussen verleden tijd en te-



Scene uit 'Les favoris de la lune'

genwoordige tijd worden op een zeer inventieve manier gelegd, doordat je bepaalde voorwerpen, bepaalde zinsneden ook, eerst in de zeventiende eeuw ziet en hoort, en dan later, onder totaal andere omstandigheden, opeens in ons heden. Erg vrolijk zijn de medespelenden niet, en van intermenselijke relaties heeft Iossiliani duidelijk geen erg hoge pet op. Maar de opzet van de film is zeer onalledaags, vereist van de toeschouwer wel enige inspanning en bereidheid tot puzzelen, maar loont die moeite zeer zeker!

Onverenigbare verschillen

Bij alle drama's over echtscheidingen is er vanuit Amerika nu voor 't eerst één gekomen, waarin het kind van twee gescheiden ouders zich wettelijk, geassisteerd door een heuse advocaat, van haar ouders laat scheiden, op grond van 'onverenigbare verschillen', wat de vertaling is van 'Irreconcilable differences', de titel van de film. Paps is een succesvol filmschrijver en regisseur, mams moet plaats maken voor een jonge actrice, maar besluit van haar misère een boek te maken dat prompt een bestseller wordt. Het dochttertje raakt zo gemengd tussen de belangen van de beide ouders (die trouwens heel aardig zijn, in wezen), dat ze steeds vaker bij de hartelijke werkster Maria gaat logeren en uiteindelijk tot de scheiding besluit. Snikkend horen de ouders in de rechtszaal de grieven van hun oogappel aan. Het eind suggereert (gelukkig) dat 't ooit wel weer goed zal komen tussen het drietal, en dan heb je een film gezien die op talloze manieren hevig uit de bocht had kunnen vliegen en die dat toch nergens doet. Met een dergelijk delicaat onderwerp is dat knap, zeker als blijkt dat de regisseur er duidelijk geen



Ryan O'Neal en Shelly Long in 'Onverenigbare verschillen'

loodzwaar drama van heeft willen maken, maar toch een film die als entertainment kan worden ervaren. Hoofdrollen worden gespeeld door de kleine Drew Barrymore (E.T., Firestarter), Shelly Long (te zien in de geestige series Cheers op de televisie) en Ryan O'Neal (Love Story, Barry Lyndon, Paper Moon etc.). Regie was van Charles Shyer, die samen met uitvoerend producent Nancy Meyers het script schreef. Aanrader!

L.v.o.



VOOR WE
HET HEBBEN
OVER DE
MANNENHAAT
VAN
FEMINISTEN
MOETEN WE



MAAR
NS PRATEN
OVER DE
VROUWENHAAT
IN ONZE
MAATSCHAPPIJ

De pijp uit en toch heel wat moois

„Maar als je één onverwachte beweging maakt, ben je zo de pijp uit.“ Zomaar een zin uit een instructieles of een gesprek op de soldatenkamer. Ja, met het begrip ben je wel vertrouwd. De pijp uit. Het is niet leuk als het je overkomt. En het hangt er maar vanaf hoe het je overkomt. Voor de rest is het vooral een zaak van je familie, je vrienden, je collega's.

Toch vreemd die uitdrukking. Waar komt die vandaan? Woordenboeken laten ons wat in de steek. Veel pijp, veel pijpen, maar nergens „de pijp uitgaan“. Ook naslagwerken met spreekwoorden en zegswijzen geven geen antwoord. Toch ligt de betekenis voor de hand voor degene die een beetje met het buitenleven vertrouwd is. Vooral als je het oude bedrijf van de eendenkooiker kent. Want daar ligt het antwoord.

Een plas in een dicht bos

Eendenkooien zijn vrij zeldzaam geworden, maar niettemin zijn ze in het westen en noorden van ons land nog wel aanwezig. Je moet ze zoeken in de lage gebieden met veel sloten, plassen en moerassen. Ze worden gebruikt voor het vangen van eenden, die er als regel niet levend uitkomen.

Zo'n kooi wordt vrijwel altijd omgeven door een dicht bos. In dat bos ligt een plas, die vaak kunstmatig in een rechthoek of vierkant is aangelegd. Is voor de kooiplas gebruik gemaakt van een wiel, een oude dijkdoorbraak, dan is de vorm wat natuurlijker. De kooiplas bezit meestal vier uitlopers. Die zijn gebogen en lopen uit in een smal slootje. Langs deze zgn. vangpijpen heeft de kooiker rietschermen aangebracht.

Aan het eind is over de vangpijp een net gespannen. Het geheel vormt als het ware een fuik die via het vanghok uitmondt in een van buiten te bedienen klep.

'Vaste stal' en het kooihondje

Het systeem in de kooi is gebaseerd op een aantal eenden die in en rond de kooiplas vertrouwd zijn: de 'vaste stal'. Deze eenden krijgen iedere dag van de kooiker goed te eten. Vaak wordt ze ook nestelgelegenheid geboden. De fraai gelijnde broedkorven, soms al doorgedrongen in de stedelijke nostalgie-winkels, bieden de eenden geschikte nestruimte.

Het is nu de bedoeling dat de vaste stal eenden aantrekt, die op hun trek de kooi passeren of daar duidelijk willen rusten. Uit Rusland komen die doortrekkers en overwinteraars vaak, maar ook uit Finland en Skandinavië. Als het in het noorden flink vriest en het is hier nog redelijk, dan komen de vogels vanzelf naar onze streken en lacht de kooiker in z'n vuistje.

Zijn de wilde eenden op het water van de kooiplas neergestreken, dan vermengen ze zich vanzelf met de vaste stal. 's Morgens, heel vroeg vaak, komt dan de kooiker in actie. Of beter gezegd

z'n andere hulp: het kooihondje. Dit hondje, afgericht op het werk, probeert de aandacht van de vogels te trekken. De kooiker strooit vanachter het rieten scherm af en toe wat voer. Zo komen de eenden steeds dichterbij; de hond loodst de eenden als het ware de vangpijp in. Heel gewiekst doet het beest z'n werk, de aanwijzingen van zijn baas nauwkeurig uitvoerend.

Zo worden de eenden met een combinatie van list en vernuft achter in de vangpijp gebracht. Plotseling verschijnt vervolgens de kooiker in het beeld. De eenden vluchten dan meestal de verkeerde kant op: niet richting plas, maar richting vanghok. Daar wacht hen een plotselinge, snelle dood. Met een geroutineerde handeling draait de kooiker de vogels de nek om. Maar dan zijn ze al letterlijk de pijp uit eigenlijk. De lokvogels van de vaste stal, door de kooiker door ervaring gekend of soms ook gemerkt, ontspringen steeds de dans. Ze hoeven niet door naar de poelier.

Ongestoorde natuur

Het aardige van het kooikersbedrijf is zijn eeuwenoude traditie. Bovendien liggen de eendenkooien vaak heel rustig. Een logische zaak eigenlijk. Onrust stoot alleen maar vogels af. En menig kooibos is bijna ondoordringbaar. Bovendien ligt om de kooien het zogenaamde afpalingsrecht, een eeuwenoud recht dat er voor zorgt dat in een brede schaal rondom de kooi geen andere activiteiten worden ondernomen. Zo'n straal kan een halve tot wel anderhalve kilometer zijn. Een enorme ruimte komt zo ter beschikking voor ruige moerassbossen. Tal van vogelsoorten voelen zich daar in thuis. Ook kolonievormende vogels als reigers en aalscholvers. In zo'n grote ruimte, waar roeiers en zelfs winterse schaatssers konsekwent worden geweerd, kunnen ook reeën (niet bang voor een beetje water), otters en bunzings leven. En de plantengroei is even overdadig als je maar kunt denken.

Is het vreemd dat met name de natuurbescherming die kooien nogal eens aankoopt en zo in ere houdt? Soms blijft de kooiker dan gewoon zijn werk doen, want alleen een echt levende kooi waarborgt op langere termijn het systeem. Een beetje bizar is het wel: een bedrijf dat er op gericht is beesten te doden, levert heel wat ongestoorde natuur op.

Frits Maas



Kooiker aan het werk in natuurmonument De Wieden, het plassengebied in N.W.-Overijssel

Zure regen

Stille moordenaar van ons voortbestaan

Al eerder werd in EGO aandacht besteed aan deze immense bedreiging voor onze hele beschaving: de zure regen. Onze vaste medewerker voor natuur- en milieuzaken Frits Maas zette de problematiek kort en helder uiteen in het juni/julinummer van 1984. Temidden van de groeiende stroom van internationale publicaties over dit onderwerp verscheen in november vorig jaar bij Elsevier een wetenschappelijk verantwoord, doch zeer leesbaar geschreven boek van drs. Gerben Poortinga: 'Zure regen, kwaadaardige bedreiging van ons welzijn'. Gezien de gigantische en griezelige omvang van dit verschijnsel vragen wij er hier nogmaals aandacht voor.

Niet alleen de bomen sterven in het bos. Alle organismen van het bos ondervinden schade. Voor de jagers is het een onsmakelijk feit dat de cadmiumgehalten in het wild het vlees ongeschikt maken voor consumptie. Bosbouwers maken zich zorgen om het verdwijnen van de schimmels waarmee de boomwortels in het bos samenleven. Als die schimmels uitsterven, sterft ook het bos zo is de verwachting.

Zure regen wordt in Nederland voor eenderde deel door de landbouw veroorzaakt. De Nederlandse mestberg zou met een kilometer omtrek bijna een kilometer hoog reiken. De kwalijke ammoniakdampen vergiftigen de dennebossen. (Ook hierover schreef Frits Maas in EGO van november '84.) Poortinga zet uiteen dat de eventuele oplossingen (bijv. ammoniakfilters en biogas) voor de boeren niet te betalen zijn.

Alsook hoe volstrekt achterhaald de regeringspolitiek op dit punt is.

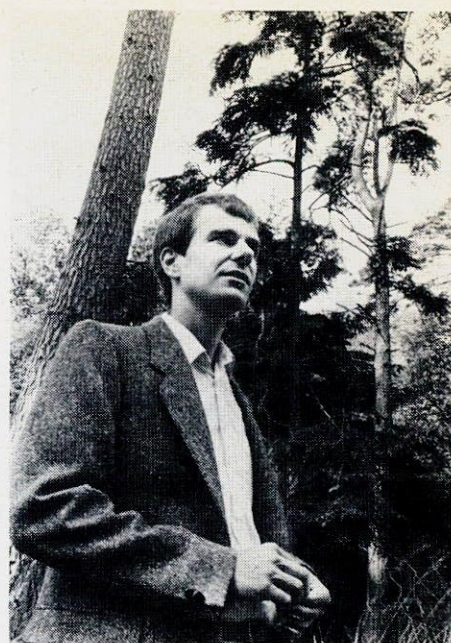
Falend beleid

Het huidige beleid heeft in feite de bossen opgegeven, aldus Poortinga. Dit beleid kan ons leefmilieu grondig verwoesten. Ook in andere landen wordt de luchtverontreiniging al evenmin daadwerkelijk bestreden. Daarom kunnen in heel Europa de bossen sterven. De huidige milieupolitiek is slechts een schijnvertoning en zal er toe leiden dat de bosbodems van de Alpen en Europese middelgebergtes wegspoelen. Hongersnood dreigt dan in Midden Europa en de Rijn zal als een gezwollen modderstroom in Nederland aankomen.

De bossterfte is al meer dan tien jaar geleden door wetenschappers voorspeld. Volgens Poortinga hebben beleidsmakers en politici echter de waarschuwingen van wetenschappers te lang als onrealistisch naast zich neer gelegd. Slechts het daadwerkelijke afsterven van het bos bleek hen te overtuigen.

Slachtoffers

Soms wordt de indruk gewekt dat de gevolgen van zure regen pas gisteren onderkend zijn. Niets is minder waar. Het is verbazingwekkend hoeveel onderzoek er in ons land al vele jaren lang is verricht naar de gevolgen van zure regen. Poortinga zet al dit onderzoek overzichtelijk op een rij. Daardoor komt hij niet alleen tot de conclusie, dat het grote uitsterven in de natuur al lang is begonnen, maar dat dit ook al vele jaren bekend is. Het Nederlandse onderzoek naar de gevolgen van luchtverontreiniging op astmapatiënten is zelfs wereldbekend. Helaas heeft men vergeten daaruit de bestuurlijke consequenties te trekken. Intussen zijn tal van dier- en plantensoorten onherroepelijk uitgestorven en krijgen astmapatiënten het steeds benauwder. Actievoerders en slachtoffers kunnen beter niet wachten op de trage besluit-



Gerben Poortinga

vorming van de overheid. De slachtoffers, bosbouwers, boeren, astmapatiënten, woningeigenaren, zouden hun recht op bescherming en schadevergoeding via het gerecht op de overheid moeten afdwingen. Poortinga geeft met een gedegen juridische analyse aan hoe dat kan.

Begrijpelijke taal

Poortinga's boek bevat zeer veel informatie, veelal afkomstig uit eigen onderzoek. Wat hem gunstig onderscheidt van menig andere wetenschapper is dat hij moeilijke wetenschappelijke problemen helder en boeiend weet uiteen te zetten. Zoals hij het vertelt is het begrijpelijk voor een ieder die van de lagere school is gekomen. Het boek is overzichtelijk opgebouwd in een twintigtal hoofdstukken met vele handige tussenkopjes. Toch zou een zakenregister achterin geen overbodige luxe zijn geweest.

Na het lezen van dit boek loop je wel anders door bos of park dan voordien en vraag je je minstens af of diep ademhalen nog wel zo gezond is. Maar dat leek me ook Poortinga's bedoeling.

Frank Spoelstra

'Zure regen, kwaadaardige bedreiging van ons welzijn' door drs. Gerben Poortinga verscheen bij Elsevier. Omvang 272 pagina's en 8 pagina's kleurenfoto's. Prijs f 24,50.

de fa. Ouwehand doet de haringen meteen in potjes regenwater



Sportvrouw van het jaar

Het meest beschamende tv-programma van 1985 is meteen maar in de eerste week uitgezonden. Een verstandige, maar onvermijdelijke zet. Het ging namelijk om de uitverkiezing tot sportman, sportvrouw en sportploeg van het jaar. Wat een debilerende ellende! Wat een debiele presentatie! Voor de gewone kijker moet sport langzamerhand het meest stompzinnige zijn, waarmee je je bezig kunt houden. Waarom werpen er zich anders mensen als Ruud ter Weijden op?

De AVRO vindt nog jaarlijks het gros van de landelijke sportredacties bereid een stem uit te brengen op deze of gene zwemster of hockeyster. De Volkskrant is een van de weinige kranten, die niet meedoet. Die vindt het onzin koeien met paarden te vergelijken, of om het iets charmanter uit te drukken: antilopen met kraanvogels. Het gelijk van de Volkskrant werd dit keer trouwens op aardige wijze door de gang van zaken onderstreept.

Wie van de drie?

Drie vrouwen kwamen in aanmerking voor de prachtige titel Sportvrouw van het Jaar. 'We' hadden immers drie Olympische kampioenes: Petra van Staveren, Jolanda de Rover en Ria Stalman. Zuiver getalsmatig was het eigenlijk geen punt. De Rover immers was de enige, die ook nog een bronzen medaille haalde in Los Angeles. Geen kunst, zei de AVRO: de 100 meter rugslag ligt te dicht bij de 200 meter rugslag. Als het discusswerpen had bestaan uit 2 onderdelen, namelijk gooien met schijven

van één en van anderhalve kilo, dan had Ria Stalman vermoedelijk twee gouden medailles behaald.

Maar welk argument moest dan wel de doorslag geven? Volgens de keuzecommissie en de sportredacties kon bezwaarlijk één van de zwemsters gekozen worden. Want De Rover had weliswaar een gouden en een bronzen plak, maar Van Staveren had de vierde tijd gezwommen, die ooit op de 100 meter schoolslag was gerealiseerd. Objectief en zeker in het licht van de Oosteuropese boycot van Los Angeles compenseerde dat wel degelijk het brons van De Rover.

AVRO's Ruud ter Weijden

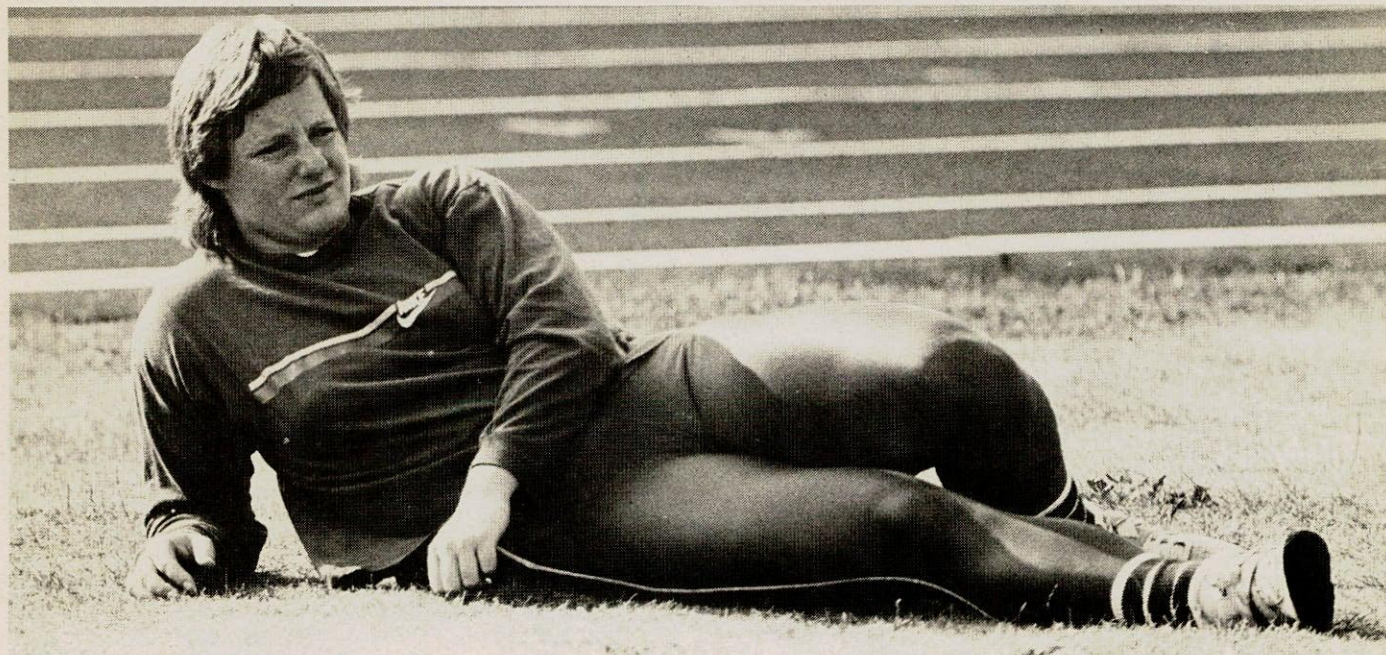
Weet je wat, dachten de deskundigen. We zijn van het dilemma af, als we massaal op Ria Stalman stemmen. Ruud ter Weijden was het er geheel mee eens. Hij was voorbereid op Stalman. Hij las alle interviews, die met haar waren verschenen, en rekende erop met de 30-jarige discusswerpster een zinniger gesprek te kunnen voeren dan met de

zwemsters, die immers bekend staan om hun nietszeggendheid. Hij zou Stalman wel eens even uit haar tent lokken. Aan de vooravond van het programma las hij nog even snel de Volkskrant, die niet meedeelde. Waarachtig! Een vraaggesprek met Stalman! De strekking ontging hem helaas. Hij kon er onder meer uit lezen, dat de discusswerpster inderdaad met een afschuwelijk dilemma zit. Het liefst zou ze openlijk vertellen, wat ze aan kunstmatige middelen gebruikt om de beestachtig zware training vol te houden. Maar zou ze dat doen, dan zou ze inderdaad terstond geschorst of uitgesloten worden. Voortdurend is ze gedwongen haar formuleringen af te wegen. Voortdurend moet ze een weg zoeken tussen eerlijkheid en leugen. Voorwaar geen eenvoudige opgave!

Dat probleem van topsporters is stellig miskend of onderschat. Topsportbeoefening is per definitie naar buiten treden, aan anderen laten zien wat je kan. Als je dan gedwongen bent tot verbale terughoudendheid levert dat innerlijke conflicten op. Soms worden die conflicten verscheurend. Vooral als allerlei buitenstaanders zich een oordeel menen te kunnen aanmeten. Stalman heeft mede daardoor na haar Olympische zege een moeilijke tijd in Nederland gehad. „Ik was eenzaam“, zei ze.

Hormoongebruik

Zelf is de veramerikanste Nederlandse voorstander van vrijgave van hormoongebruik, zij het onder strikte medische controle. Daar is veel voor te zeggen, vooral als die vrijgave mensen van boven de – zeg – 21 jaar betreft. Vrijwel iedereen heeft de vrijheid over zijn/haar eigen lichaam te beschikken. Er is vrijheid om dat lichaam aan te tasten, er is zelfs vrijheid om het te vergiftigen. De overheid voert in dat opzicht hooguit een ontmoedigingsbeleid. In de topsport echter is die vergiftiging (door kleine doses hormoonpreparaten) wetenschappelijk nog niet aangetoond.



Foto's Theo van de Raat



In memoriam Kees Zuidema

Op 28 december 1984 overleed in zijn woning te Bergen op Zoom Kees Zuidema, inmiddels gepensioneerd sekretaris van buro raadsman Breda. Hij was 61 jaar. Op oudejaarsdag hebben we hem begeleid naar zijn laatste rustplaats.

Toen ik in 1969 als raadsman startte in Breda voor het rayon West-Brabant en Zeeland koos ik hem als sekretaris uit 6 sollicitanten. Een keuze, die al spoedig een erg gelukkige bleek te zijn: 15 jaar heeft hij zijn beste krachten volledig gegeven aan onze dienst door op zijn eigen, zeer karakteristieke wijze als sekretaris van buro Breda te functioneren.

Kees was Groninger, in hart en nieren. Als belangrijkste kenmerken van zijn persoonlijkheid zullen mij bijblijven zijn resolutie, zijn 'doordouwerigheid' en zijn volstrekte onkreukbaarheid. Hij was ook een man met een grote sociale bewogenheid en een sterk ontwikkeld rechtvaardigheidsgevoel, welke beide eigenschappen resulteerden in een niet aflatende reeks activiteiten, zowel in zijn werksituatie als daarbuiten, waar het mensen betrof die in materiële of immateriële nood verkeerden. Niemand deed ooit tevergeefs een beroep op hem.

Hij was dan de man van de daad, de praktikus, die niet eerder rustte voordat hij de zaak op poten had zoals hij vond dat het moest en gauw tevreden was hij niet. Vaak was hij wat kort angebonden, hield niet van 'zeuren', soms wat bars, maar altijd volledig gericht op het belang van degenen die om hulp vroeg.

Kees hield van mensen om zich heen en op een wat ingetogen en degelijke manier was hij een levensgenieter. Periodiek verzamelden zich wat vrienden-kollega's op buro Breda teneinde samen wat over het werk te praten, wat ervaringen uit te wisselen, maar in ieder geval om samen 'in een goeie zaak' wat te gaan eten. Kees genoot dan intens en teerde er weken op.

Op 1 april 1984 ging hij met vervroegd pensioen. Er waren zo af en toe wat signalen zijn eigen welzijn betreffende, die hem deden besluiten van de VUT-regeling gebruik te maken.

Op 28 december van hetzelfde jaar overleed hij.

Te vroeg, vinden velen. Maar het is niet anders, hoe verdrietig dan ook. Ik was blij met zijn vriendschap en zijn fijne kollegialiteit en ik prijs me gelukkig dat ik tot de mensen behoor, die hem goed hebben gekend en nauw met hem hebben samengewerkt. Ik weet dat velen hem zullen missen en dat bij hen een goede herinnering aan hem zal blijven voortleven.

Ik hoop dat vooral zijn vrouw Connie, maar ook zijn kinderen en kleinkinderen de kracht zullen vinden om dit verlies te dragen.

Cees van Es

De topsporters zelf zeggen integendeel, dat ze die kleine doses nodig hebben om gezond te blijven. En ze worden in dat standpunt door steeds meer artsen gesteund.

Knellende zwijgplicht

Amateur-topsporter zijn is kortom in veel opzichten geen pretje. Een zekere tragiek is er bijna inherent aan geworden. Het is eenzaam geworstel met een knellende zwijgplicht. In een gesprek althans. Niet in de krant (ze heeft een 'column' in het Algemeen Dagblad), want daar breekt het dilemma haar voortdurend op.

Ruud ter Weijden had dit alles niet begrepen. Vermoedelijk begrijpt de man nooit iets, maar wat hij ten opzichte van Ria Stalman in de spontane uitzending van het eerste 1985-weekeinde meende te kunnen doen, grensde inderdaad aan botheid zonder weerga. Bij beelden uit haar jeugd meende de gladjanus Stalmans slankte van vroeger te moeten verheerlijken. „Zo, dat is complimenteus“, zei de Haagse. Ter Weijden had zijn fout enigszins in de gaten. Hij stelde onmiddellijk vast, dat haar hoofd

er nog steeds mocht wezen. De koeiekop!

Ria Stalman is een gevoelig iemand. Ze sloeg terecht dicht. Iedereen mag opmerkingen over haar omvang maken, niet echter Ter Weijden. Want hij suggereerde a) dat enige lichamelijke massa afstotelijk is, b) dat die massa door Stalman bewust was verworven. Een discussiepartner zoals Stalman, die dus het wereldrecord benadert, is qua constitutie anders dan een marathonlooper. Je gaat discussiëren of kogelstoten, omdat je sterk bent en wat meer massa bezit dan anderen. En die eigenschappen kun je door training (en hormoongebruik) hooguit accentueren.

Discriminatie

Ter Weijden deed in feite niet meer of minder dan zeer rechtstreeks discrimineren. En dat was het kwalijke van de zaak.

Minister Brinkman zou er beter aan doen de AVRO te straffen voor dit feit dan voor de reclame, die Hans van Helten maakte voor bioform. Want dat was alleen maar geestig en een zeer terechtte fingerwijzing.

Hans van Wissen

Rampen, rellen en gijzelingen

'Zo zijn kort na 10.00 uur de burgemeester, de hoofdcommissaris, de procureur-generaal, de kabinetschef van de burgemeester en af en toe de gemeentesecretaris op de kamer van de burgemeester bijeen. Om ongeveer 10.15 uur komen berichten binnen over de gespannen toestand op het Jonas Daniël Meijerplein. Dat gebeurt langs een wonderlijke omweg. Commissaris Molenkamp belt vanuit het hoofdbureau met het stadhuis. Een referendaris bij de Afdeling Algemene Zaken Mittelmeijer, neemt op de kamer van de kabinetschef (hoofd Algemene Zaken) de boodschap in ontvangst: „Commissaris Molenkamp heeft mij gezegd, dat hij orders moest hebben om uit te rukken. Ik kan mij niet herinneren of hij die orders van de hoofdcommissaris of de burgemeester wilde“ (herinnert de referendaris zich later).

Hij krabbelt de informatie op een briefje en laat het brengen naar zijn chef in de kamer van de burgemeester. Die geeft het door. De burgemeester zelf leest het briefje voor. Zo zal het ook later nog enige malen gaan. De briefjes (blocnotepapiertjes formaat 9x12) bevatten een uitwerking van in steno opgenomen berichten; zij zijn achteraf zoekgeraakt. Het is een lange omweg, waarbij de laatste informatie – het verzoek van Molenkamp om orders tot uitrukken te krijgen – verloren gaat.'

Het is dinsdag 14 juni 1966, Amsterdam. Het zal de dag worden van wat de geschiedenis in is gegaan als het 'bouwvakkersoproer'. Bovenstaand citaat is uit het boek *Rampen, Rellen, Gijzelingen* van prof. dr. U. Rosenthal, hoogleraar bestuurskunde aan de Erasmus-universiteit te Rotterdam. (Het boek is onlangs verschenen bij uitgeverij De Bataafsche Leeuw en kost f 59,-.) Rosenthal beschrijft daarin hoe de overheid reageerde op negen 'piekgebeurtenissen in de geschiedenis van een stabiel, democratisch land':

- de Watersnoodramp van 1953
- de Provo- en bouwvakrellen in Amsterdam van juni 1966
- de Maagdenhuisbezetting in Amsterdam van mei 1969
- het Dennendalconflict in Den Dolder van 1973-1974
- het Nieuwmarktconflict in Amsterdam van 1974-1975
- de Zuidmolukse gijzelingsacties bij Wijster en in Amsterdam van december 1975
- de gijzelingen bij De Punt en in Bovenismilde van mei/juni 1977.

De rol van de overheid

Het citaat hierboven is illustratief voor de wijze waarop Rosenthal deze crises analyseert in zijn boek. Zo nauwkeurig als mogelijk is reconstrueert hij de besluitvorming van de andere partij in de conflicten: de overheid. Wie deed wat op welk moment en waarom? Heel precies – en daarom telt het boek ook 592 bladzijden.

De keuze van de piekgebeurtenissen

lijkt opmerkelijk: van een natuurramp tot bestuursconflicten en terroristische acties.

De meesten van ons zullen zich op zijn minst de gijzelingen bij De Punt en Bovenismilde nog goed herinneren. Drie weken lang was het alsof alles draaide om de trein en de school, alsof het een beetje oorlog was met uitzonderingstoestanden. Hoe dramatisch ook, maar oorlog was het niet en de regering riep niet de uitzonderingstoestand uit. Het was een grote crisis, niet meer en niet minder, in een parlementair-democratisch geregeerd land. En dan kun je je

ook afvragen – sterker nog: dan moet je je afvragen, als Rosenthal – hoe de overheid de crisis te lijf is gegaan en of de overheid zich (om een voorbeeld te noemen) aan de spelregels van de democratie heeft gehouden.

Het heeft een heel verfrissend, ontvullend effect om te zien hoe Rosenthal al die verschillende crises onder de lamp van een en hetzelfde toetsingsapparaat houdt en te ontdekken dat wij ons – in welke tijd dan ook – niet al te veel illusies moeten maken. Als het echt moeilijk wordt" concludeert Rosenthal, „en het politieke proces van zijn franje wordt ontdaan, blijft weinig over van de democratische luxe van alledag."

De autoriteiten

Wat doen de autoriteiten als het er echt op aankomt? Sommige niets. „De burgemeester (Van Hall) en de hoofdcommissaris (Van de Molen) kijken elkaar en de andere aanwezigen aan; de burgemeester ligt lusteloos, lichtelijk lachend, in zijn speciale stoel. Af en toe geeft de kabinetschef de burgemeester een briefje in handen, dat deze de aanwezigen voorleest." Amsterdam '66. Sommigen gaan dan van de weersomstuit al te voortvarend en energiek te werk, zoals het Amsterdamse driemanschap (troika) bij de Nieuwmarktrellen van 1974/'75: burgemeester Samkalden en de wethouders Verhey en Lammers.



Zij wilden niet dezelfde fouten maken als hun voorgangers in 1966; maar door hun 'stoer' optreden werd de Nieuwmarkt-crisis harder dan nodig was.

Bijna altijd hebben de autoriteiten de neiging zich af te sluiten voor informatie van en communicatie met de tegenpartij. Vooral als de tijd gaat dringen – of als men vindt dat de tijd gaat dringen – worden bezwaren en twijfels niet aanvaard en moeten die het afleggen tegen processen van group think.

De adviseurs

De besluitvorming op de burelen en in de Crisiscentra verloopt voor een belangrijk deel langs informele weg, met een sterke inbreng van niet-politiek verantwoordelijke adviseurs. Psychiater Mulder en justitie-voorlichtster mevrouw Faber bij de gijzelingsaffaires zijn daar mooie voorbeelden van.

En altijd is het Den Haag dat uiteindelijk de beslissingen naar zich toe trekt. Waar het conflict ook speelt en welke lagere overheden ook in het geding zijn. En de keren dat de laatstgenoemden een grotere bevoegdheid hadden, was dat omdat dan min of meer Haagse mensen in de buiten-Haagse conflictarena een rol speelden. Zoals burgemeester Samkalden (voorheen minister van justitie) bij de Nieuwmarktrellen en de gijzeling in het Indonesische consulaat en de 'Haagse' psychiater Mulder bij diezelfde gijzeling en later op het Drentse Beleidscentrum in 1977.

Als in tijden van betrekkelijke nood het politiek en ambtelijk bestuursapparaat niet voldoende stressbestendig blijkt te zijn, zou je dan niet moeten streven naar het aanstellen van 'crisismanagers'?



Nee, meent Rosenthal. „Het op peil houden van het weerstandsvermogen van de politiek-bestuurlijke top is een cruciale zaak, die voortdurend en alom in en buiten het openbaar bestuur aandacht

vergt. Specifieke training is nuttig, maar dient zich uit te strekken over de gehele politiek-bestuurlijke top. (...) Zoals de generaals, zouden de crisismanagers het risico lopen voortdurend bezig te zijn met het winnen van de vorige oorlog.”

Het parlement

Den Haag beslist. En als de crisis is bezworen gaat men over tot de orde van de dag. Kwalijk, vindt Rosenthal, en vanuit zijn standpunt terecht. Immers, hij noemt ze 'piekgebeurtenissen in de geschiedenis van een stabiel democratisch land'. En in parlementaire democratieën moeten besluitvormers altijd verantwoording afleggen tegenover de volksvertegenwoordiging in het parlement. Dat gebeurt nauwelijks of niet. De volksvertegenwoordiging betracht tijdens crises terughoudendheid en na het afwenden van de dreiging ziet ze luisterend en fluisterend toe en gaat zo snel mogelijk over tot de orde van de dag.

Rosenthal: „De democratie is er echter niet mee gebaat dat de parlementaire inbreng bij een van de cruciale toetsen van de kwaliteit van de gezagsdragers – hun crisisweerstand – zo gering pleegt te zijn”.

Sietse van der Hoek



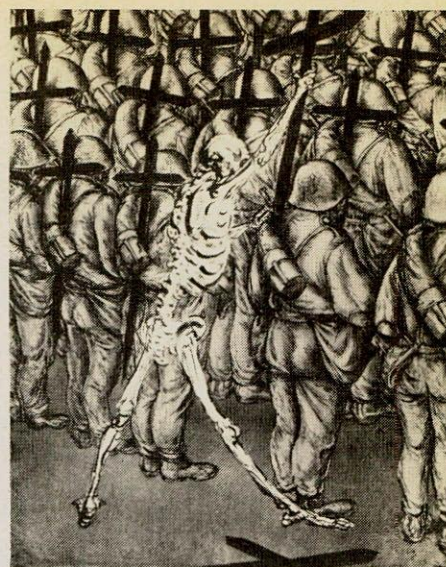
A. Paul Weber

Sedert 1969 ken ik de naam en het werk van de Duitser A. Paul Weber. De redactie van 'De Eendracht', het ledenblad van de Bedrijfsbond Textiel en Kleding, zond mij toen een boekje getiteld: 'Mit allen Wassern, neue Geschichten vom alten Fuchs'. Het bevatte 53 litho's en tekeningen van de hand van A. Paul Weber. De sluwe vos wordt er via de dierenwereld in voorgesteld als een der belangrijkste symbolen van de politiek. Het heeft me heel wat moeite gekost om iets meer te weten te komen over Weber. Toen ik tenslotte zijn adres wist en hem geschreven had ontving ik enkele aardige brieven met een groot aantal reproducties en een paar van zijn jaarlijkse Kritische Kalenders met zijn meest kenmerkende lithografieën van het voorbije jaar. De kalenders bevatten ook zeer veel teksten van diverse schrijvers, die een heel goed beeld gaven van zijn grote belezenheid. Ik was bijzonder enthousiast en voelde me gelukkig in contact te zijn gekomen met zo'n groot maatschappijkritisch kunstenaar.

Andreas Paul Weber werd in 1893 in Arnstadt (Thüringen) geboren. Vader was spoorwegbeambte en moeder de dochter van een fabrikant. Ze was kunstzinnig aangelegd. Het bezoek aan de Realschule (HAVO) deed de jonge Paul niet veel. Hij hield zich meer bezig met geïllustreerde boeken en allerhande prenten. Een kunstopleiding volgde de jonge Weber niet, hij vormde zichzelf. Sinds 1920 illustreerde hij talrijke boeken, zoals verschillende Vastena-vondspelen van de meester-zanger Hans Sachs, het geestige dierenepos Reineke Fuchs van Johann Wolfgang Goethe, de balladen van François Villon, de avonturen van de Baron van Münchhausen, de Spaanse schelmenroman Lazarillo en vele andere boeken. Kort geleden kwam ik tot de ontdekking

dat Weber in 1921 noodgeld ontwierp voor zijn geboortestad. Hij werkte mee aan de door Ernst Niekisch geschreven brochure 'Widerstand', wat voor Weber een keerpunt in zijn leven betekende. Zijn satirisch werk werd steeds belangrijker. In zijn prenten stelde Weber zich op tegen de machten van onderdrukking en geweld.

De meest bekende prent van hem tijdens de 30er jaren is zonder twijfel 'Het Massagraf', waarop een geweldige grote optocht van menselijke wezens met hakenkruisvlaggen als mieren naar het massagraf optrekken. Deze immense doodkist, die allen bevatten kan, is eveneens van een hakenkruis voorzien. Toen een journalist Weber wees op het profetisch karakter van deze aangrijpende prent, zei hij: „Profetie zou ik dat



Gereed voor de stormaanval

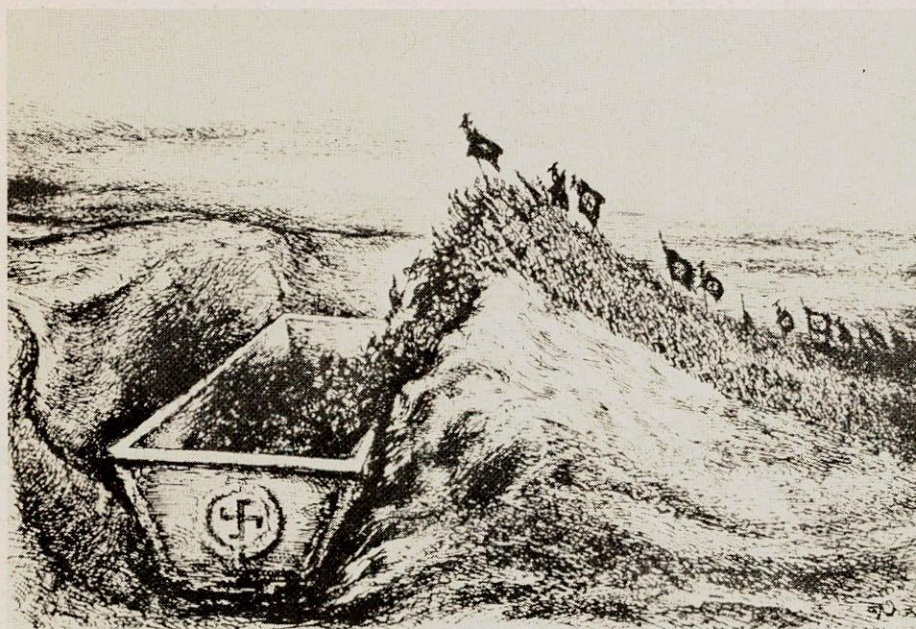
niet willen noemen. Aan dat einde was toentertijd niet meer te ontkomen. Duitzenden hebben het zien aankomen". Begin 1937 werd Weber gearresteerd en in een concentratiekamp opgesloten. Een aantal gelukkige omstandigheden waren oorzaak dat hij aan het einde van dat jaar zonder proces werd vrijgelaten en de verschrikkingen van het Derde Rijk overleefde.

Op zoek naar nieuwe vormen

De 30er jaren zijn voor Weber zijn ontwikkeling tot kunstenaar zeer belangrijk geweest. Hij schildert veel en zoekt wegen om zijn gedachten vorm te geven. Hij bereist vele landen. Nederland, België, Frankrijk en Amerika verruimen zijn horizon en beïnvloeden zijn kijk op de maatschappelijke verhoudingen. Het resultaat van dat alles is o.a. dat Weber zich zeer intensief gaat bezighouden met de lithografie, een techniek die na de oorlog (waarvan hij het einde als soldaat meemaakte) steeds door hem met groot succes beoefend wordt. De benaming lithografie komt uit het Grieks en betekent steentekenen. Niet alleen wordt nieuw werk direct op de lithografische steen (een kalksteen die zeer homogeen en fijnkorrelig is) getekend, maar we vinden veel terug van zijn vroegere thema's, die op deze wijze nieuwe inhoud worden gegeven. Er ontstaan prenten van een voortreffelijke kwaliteit en van een druktechnische volkomenheid, omdat Weber door de aanschaffing van een eigen pers, zelf blad voor blad zorgvuldig afdruckt. Zijn atelier is gevestigd in Schretstaken nabij Hamburg, via zijn Clan Presse Verlag brengt hij kalenders en reproducties in de handel.

Na de oorlog

Na de oorlog is Weber de ontwikkeling van de Bondsrepubliek op de voet blijven volgen. Honderden litho's maakte deze kritisch ingestelde mens en kunstenaar. Zijn oeuvre ademt een zeer realistische maatschappijkritiek, die van het inzicht uitgaat, dat de samenleving



Het massagraf

nooit volmaakt is en ook nooit zal worden. Zonder ophouden, steeds weer opnieuw, laat Weber ons de schaduwzijden van het leven zien en toont ons de zwakheden van de mensen. Door een stelselmatige, indringende confrontatie worden de positieve krachten in de mens versterkt. En dat is een belangrijke zaak in een wereld van geweld, haat, onderdrukking en huichelarij. De bladen tegen de oorlog gericht behoren zonder twijfel tot de sterkste uit Webers werk. Ik heb er voor u enkele bij elkaar gezocht. Soldaten gepakt en gezakt voor de stormaanval, het kruis voor hun graf reeds in de ransel, voortgedreven door de dood. Het vervaardigen van houten kruisen is een winstgevend zaakje voor de speculant van de heldendood. Een glansnummer noemt Weber de presentatie van een nieuwe granaat aan een duizendkoppige menigte door de in clownspak gestoken Dood. Als in de nacht de sirene loeit, de zoeklichten de hemel aftasten, dan kruipen de burgers zo snel mogelijk in de schuilkeiders.

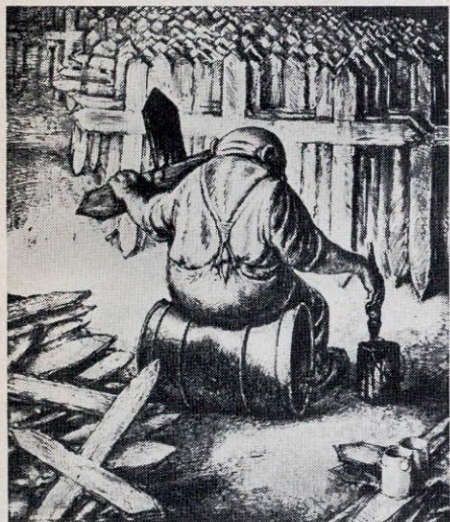


De sirene

Angstaanjagende geluiden, die ouderen zich nog zullen herinneren. Dan is er nog tot slot de vent met de grote muil. Een herinnering aan Hitler? Een waarschuwing in elk geval om ons niet op sleeptouw te laten nemen door volksmenners.

Erkend

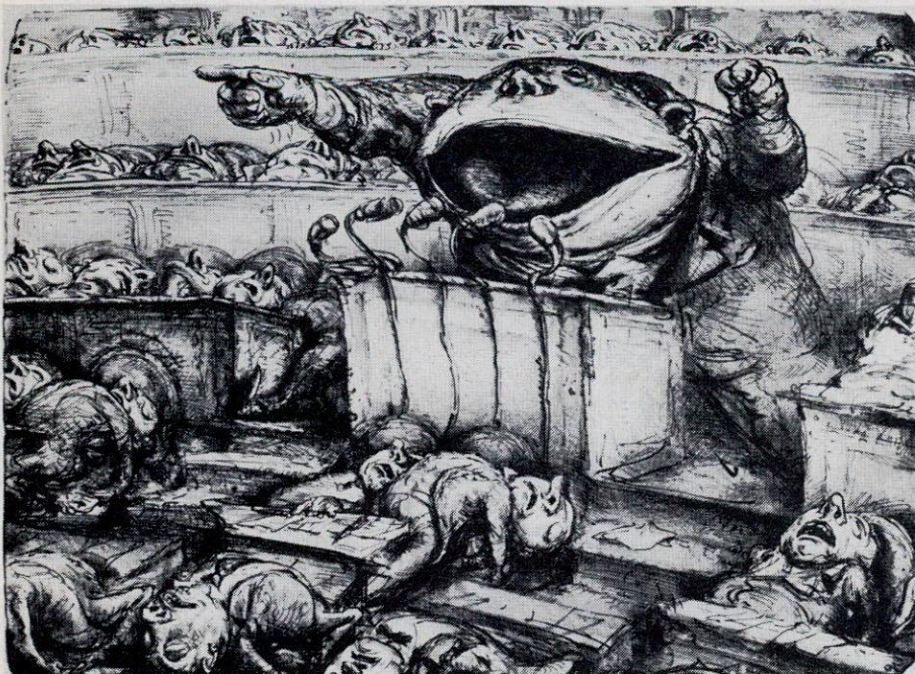
A. Paul Weber kreeg eerst in 1971 op 80-jarige leeftijd als bewijs van algemene erkenning het kruis van verdienste van de Bondsrepubliek en wordt tevens tot professor benoemd. In 1973 werd op het Domeiland in Ratzeburg een geheel eigen museum voor zijn kunstzinnige werk geopend. Het Vincent van Gogh-museum in Amsterdam organiseerde in hetzelfde jaar een tentoonstelling van de litho's van Weber, terwijl een mooi, groot formaat boek met kritische grafiek uit 40 jaren werd uitgegeven bij Hoffman und Campe in Hamburg.



Speculant van de heldendood



Het glansnummer

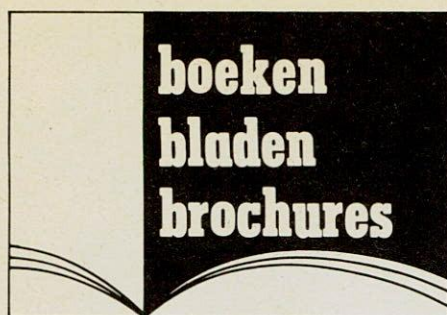


De grote bek

A. Paul Weber stierf in 1979 op 86-jarige leeftijd in Möln, de stad waar Tijn Uilenspiegel volgens de overlevering geboren zou zijn. In de Bondsrepubliek zijn de laatste tijd vier boeken met prenten van Weber verschenen, zodat mag worden aangenomen, dat de belangstelling voor zijn werk groeiende is. Wellicht sluiten in het algemeen zijn pessimistische afbeeldingen in onze tijd aan bij de heersende toekomstverwachtingen.

Jan Kooijman

soldaat: leegloper



Twee kulturen

Van de bekende schrijver Albert Helman verscheen onlangs het opmerkelijke boekje 'Hoofden van de Oayapok!' Het bijzondere zit hem zowel in de thematiek als in de vormgeving/opzet. Wat het laatste betreft gaat het hier om een kort verhaal (met de stof van een volledige roman) dat ons wordt voorgeschoteld in de vorm van vijf voordrachten. Deze vijf voordrachten worden gehouden door de indiaan Malisi, die als klein jongetje door een blanke zendeling was meegenomen naar een koud land alwaar hij diverse opleidingen volgde. Op een gegeven moment besluit hij terug te keren naar zijn stam in de wildernis.

Bij aankomst houdt hij zijn eerste toespraak. De tweede volgt een week later, dan vertelt hij o.a. een en ander over de goede en minder goede dingen van de blanken.

Weer een maand later, zijn derde, uit hij kritiek op de wijze van leven van zijn stam. In zijn vierde toespraak (na 1½ jaar) neemt hij, na een dramatische ervaring, afscheid van zijn stamgenoten. De laatste toespraak houdt hij als geëerd wetenschapper, veertig jaar later. In deze door Malisi gehouden voordrachten komt steeds een man van twee kulturen aan het woord.

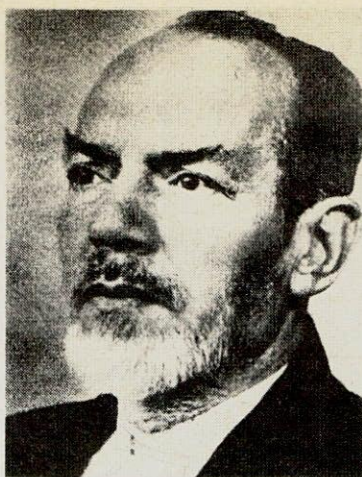
Een juweel van een boekje over een boeiend onderwerp in een zeer originele vorm gepresenteerd.

'Hoofden van Oayapok!' door Albert Helman verscheen bij Nijgh en Van Ditmar te 's-Gravenhage. Prijs f 19,90.

Rebel(1)

Als jong onderwijzer vertrok Jan Stam (1884-1943) in 1912 met zijn vrouw naar het voormalig Nederlands-Indië. Na bijna twintig jaar bij het onderwijs werkzaam te zijn geweest (op Bangka, Java en Borneo) keerde hij terug naar Nederland. Betrekkelijk jong gepensioneerd. Werd actief in de CPN. Tijdens de oorlog nam hij deel aan het verzet. Na zijn arrestatie in 1942 werd hij overgebracht via Amersfoort naar het concentratiekamp Neuengamme alwaar hij in 1943 overleed.

De biografie 'Aroen' (rebel) gaat met name over de Indische periode van deze politiek en maatschappelijk actieve Jan Stam. Uit deze biografie van Joop Morriën blijkt dat Stam een vooraanstaande rol heeft gespeeld in de marxistische, later kommunistische beweging in Indonesië.



Via tientallen brieven, die hij schreef onder het pseudoniem Aroen, informeerde hij de lezers van 'De Tribune', het blad van de vooroorlogse Sociaal Democratische Partij (SDP). Nog voor de marxisten in Nederland het 'Indië los van Holland' propageerden nam Stam dat standpunt reeds in. De SDP maakte zich die opvatting eigen, via een kongresbesluit in mei 1914.

Deze biografie over een, in politiek opzicht, weinig bekende figuur geeft vooral door de vele citaten uit Stam zijn zgn. 'Indische brieven' een goed tijdsbeeld van een bewogen periode uit de Nederlandse koloniale geschiedenis.

'Aroen' door Joop Morriën verscheen bij uitgeverij Pegasus te Amsterdam. Prijs f 21,-

Rebel(2)

Over een heel andere rebel gaat de in herdruk verschenen roman van Wim Hornman. In dit boek, getiteld 'De Rebel', zal de lezer gemakkelijk de levensgeschiedenis van Camilo Torres herkennen.

Het is het verhaal van de jonge priester Antonio Valencia die, ergens in Zuid-Amerika, de uitzichtloze armoede van de bevolking niet langer kan aksepteren. Hij begint met het preken van hervormingen totdat hij inziet dat dit zinloos is. Dan predikt hij de revolutie; dit tot groot ongenoegen van zijn superieuren. Uiteindelijk rest hem, na zelfs door zijn vrienden verlaten te zijn, nog slechts één keuze. In wanhoop sluit hij zich aan bij de geurrillos in de bergen waarna ook de allerlaatsten zich tegen hem keren. De afloop, van Camilo Torres althans, mag bekend worden verondersteld. Als heel belangrijk tegenstander van het regime wordt er jacht gemaakt op deze 'priester die de stengun verkoos'. Na hem in een hinderlaag te hebben laten lopen wordt hij in een gevecht met regeringstroepen doodgeschoten.

Dit boek, dat op feiten berust, beschrijft de achtergrond waarom de priester Valencia/Torres koos voor de gewapende strijd. Bij het uitkomen van de eerste druk in 1968 kreeg het boek veel publiciteit. Aan aktualiteit heeft het boek nog steeds niets aan waarde ingeboet. Een

herdruk is dan ook zeker gerechtvaardigd.

'De Rebel' door Wim Hornman werd uitgegeven door Omega Boek te Amsterdam. Prijs f 29,50.

Auschwitz

'Eva' is het verbijsterende relaas van een van de weinigen die het concentratiekamp Auschwitz wist te overleven. In 1939 werd Polen door de Russen bezet. In de zomer van 1941, vlak nadat Eva haar eindexamen gymnasium had gedaan, verdreven de Duitsers de Russen en begon in Polen de jacht op de Joden. Nadat haar zusje Tauba als eerste van het gezin was opgepakt sprak haar moeder: „We kunnen hier niet allemaal blijven zitten wachten tot we sterven Eva, jij moet vluchten”.

Als Katarina uit de Oekraïne bood Eva, samen met een vriendin, zich aan om te gaan werken buiten Polen. Betrekkelijk eenvoudig gelukte het beiden in Oostenrijk te belanden, waar Eva als hulp in de huishouding tewerk werd gesteld. Het bestaan was draaglijk tot dat haar Jood-zijn werd ontdekt en ze op transport werd gezet. Vanuit een geweldige drang om te overleven, grote risico's nemend en een flinke dosis geluk, lukte het Eva het beruchte Auschwitz te overleven. Uiteindelijk bereikt ze Palestina, waar ze zich voegt bij haar broer Nahum die, nog voor de Russen Polen hadden bezet, reeds was uitgeweken.

Een vlot geschreven boek over een aangrijpend onderwerp.

'Eva' door Meyer Levin verscheen bij Omega Boek te Amsterdam. Prijs f 24,50.

Indië/Indonesië

Paula Gomes was veertien jaar toen ze in 1945 afscheid moest nemen van Nederlands-Indië. Na dertig jaar bezoekt ze Indonesië opnieuw. In 'Sudah, laat maar' beschrijft ze haar jeugdjaren in Indië en haar hernieuwde kennismaking met 'haar' land. Haar jeugd bracht ze, in een vrij beschermd milieu, door in Djakarta. Naast haar ouders werd ze

Paula Gomes Sudah, laat maar



opgevoed door de echte Indiër, haar baboe, de tuinjongen, haar kokkie, de djongos. Tijdens de Japanse bezetting kwam ze als klein meisje in een Japenkamp terecht. Na een afschuwelijke internering belandde ze, na de bevrijding, in de onafhankelijkheidsstrijd. De Indonesiërs wilden nu niets meer met

haar te maken hebben en Paula moest, ook al was ze van gemengd bloed, haar land ontluchten. Het weerzien met haar moederland is een aangrijpende ervaring. Dat is ook voelbaar op iedere bladzijde van haar boek.

Een verhaal dat terecht, na tien jaar, een herdruk beleeft. Zeker voor hen die banden hebben met Indië een 'must'. 'Sudah, laat maar' door Paula Gomes verscheen bij Nijgh en Van Ditmar te 's-Gravenhage. Prijs f 22,50.

Tussen Maas en Roer (1944-45)

Algemeen is de opvatting dat de zuidelijke provincies eind 1944 waren bevrijd en dat de rest van ons land, tot mei 1945, in Duitse handen bleef. Dat is een misvatting en dat zet Piet Baghus in zijn boek 'De slag om de Roerdriehoek' dan ook duidelijk recht. In dit goed geïllustreerde boek beschrijft hij op onderhoudende wijze de gebeurtenissen ten oosten van de Maas, van Susteren tot Mook, van september 1944 tot januari 1945. Als uitgangspunt voor deze studie koos de auteur het Limburgse dorp Susteren, zeven kilometer ten noorden van Sittard, waar de Amerikaanse opmars in september 1944 tot staan was gekomen. Daar begon ook vier maanden later (januari 1945) het laatste offensief, ditmaal ondernomen door de Britten onder aanvoering van veldmaarschalk Montgomery.

De auteur is er niet alleen in geslaagd een boeiend boek te schrijven, maar zeker ook een leemte op te vullen in de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog van Nederland.

'De slag om de Roerdriehoek' door Piet Baghus werd uitgegeven door Hollandia te Baarn. Prijs f 22,50.

Gedichten van Arjen Struik

In het najaar van 1984 verscheen bij uitgeverij De Oude Degel in Eemnes de gedichtenbundel 'De hand van de mond' van Arjen Struik. In deze dikke bundel (220 blz. met ca. 400 gedichten) neemt de dichter geen blad voor de mond t.a.v. de hem intrigerende zaken als liefde, seksualiteit, vergankelijkheid en dood. Bij zijn - soms grove, vaker fijnzinnige - worsteling met wor-

den zijn de invalshoeken bezinning, relativering en berusting, maar ook wanhoop en cynisme, hartstochtelijk verlangen, humor en verdriet.

Gelegenheid

't Verraste vinden van een parend rijm doet goed maar zoeter kan een vrouw soms zijn
'k Ruil dan de letteren voor schuttingtaal en doe met haar de rest graag non-verbaal

Poste restante

Verzen als troosteloze bomen
Geen vogel vindt er onderkomen
De vruchten zijn zo hard als steen
Woorden waaruit de droom verdween

De mantel der liefde

Gedichten zijn een vraag
als vrouwen in het lang
en zouden even graag
naakt zijn en minder bang

Met naam en toenaam

De naam is Struyk geschreven griekse ij
Er was aanvankelijk aanstellerij
in 't spel: ik zette puntjes op de i

Arie bestond niet Heel het dorp zei Aoi
en moeder Aois (dat vond ik óók niet mooi)
Ik was een Maartenszoon Als ik het zie

breekt weer een bittere weemoed baan: Arien
Martens, het pseudoniem voor wie misschien
via een eigen uitgaaf en de krant

eenmaal de letterkundeboeken haalt
Die droom is langzaam nu wel verschaald
want zoveel jaren werkzaam onderhand

schreef ik sporadisch (zij het dan met vlijt)
Bij al 't yerlies kwam na verloop van tijd
nog het besef: ik vind mijn woorden niet

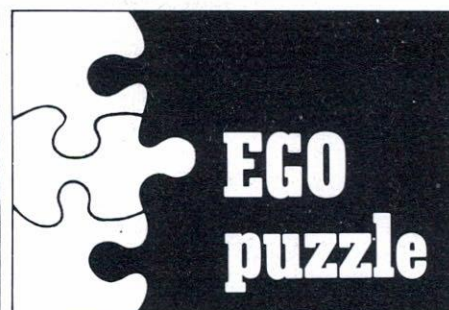
Mezelf nu laatstelijk noemend Arjen Struik
erken ik met dit soort van naam-misbruik
de ernst in 't spel: het rijmt met mijn verdriet

De vier hier afgedrukte gedichten zijn o.i. karakteristiek voor de bundel en de auteur. Over onze ex-collega Arjen Struik vermelden we nog kort, dat hij in 1930 in Sliedrecht werd geboren, van '49-'63 werkzaam was in het onderwijs en sindsdien ruim zeventien jaar als vormingswerker in het Coornherthuis, humanistisch vormingscentrum voor militairen. Eind 1980 gaf hij om principiële redenen zijn werk bij de krijgsmacht op.

Voor wie contact wil opnemen met Arjen Struik volgt hier zijn adres: Deventerdijk 10, 7478 RR Diepenheim; tel. 05475-1392 (alleen s'avonds).

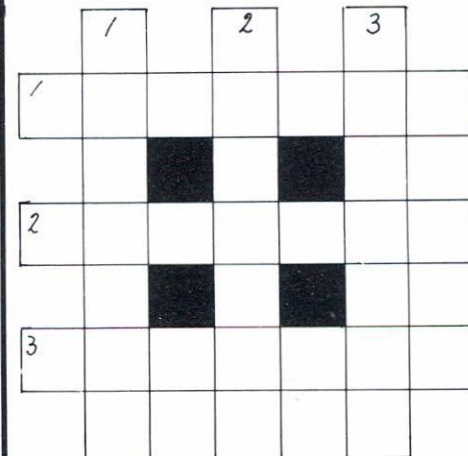
'De hand van de mond' werd uitgegeven door De Oude Degel, Fazantenhof 130, 3755 EK Eemnes; tel. 02153-89436. De prijs bedraagt f 26,50.

Wim Hey en Frank Spoelstra



Zoals beloofd in het januarinumnummer zouden we de ingezonden oplossingen van de visitekaartjes uit de november- en decembernummers bij elkaar optellen. Mede omdat er ditmaal een stroom van oplossingen op december binnenkwam, hebben we het aantal prijswinnaars verdubbeld van 3 tot 6. Hier volgen de namen: Hans Hanswijk (kp. MLD) uit Ridderkerk en Maarten Nouwen (Mar. I) uit Amsterdam, boekenbonnen van f 25,-; J. M. Besselink (rijder Schaarsbergen) uit Beltrum en D. Cox (MGD Boreelkazerne) uit Deventer, platenbonnen van f 15,-; D. J. Scheggetmann (OCKMAR) uit Apeldoorn en sld. A. Pouwels van vlb. Leeuwarden, platenbonnen van f 10,-. De bonnen zijn hun inmiddels toegezonden. Gefeliciteerd!

Hieronder een puzzel waarin **horizontaal en vertikaal dezelfde drie woorden** dienen te worden ingevuld. De drie omschrijvingen luiden: 1. militair, 2. heel hard schreeuwen, 3. staan militairen soms op.



Oplossingen sturen vóór 8 maart a.s. naar ons adres: EGO-redactie, Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71, 3708 GC Zeist. Vermeld duidelijk naam (en event. rang), adres en voorkeur voor boeken- of platenbon. Sukses!



